

Samen werken voor de AOW

**ZWAARSTE LASTEN
VOOR DE STERKSTE
SCHOULDERS**

**POWER TO
WERKEND
NEDERLAND**

Samen werken voor de AOW

Colofon:

Uitgave:	Stichting FNV Pers
Tekst:	FNV Beleid & Lobby
Productie en eindredactie:	FNV Marketing & Communicatie
Vormgeving en druk:	FNV Repro
Druk omslag:	Gigacolor Amsterdam

mei 2009

Voorwoord

De FNV staat voor een goede ouderdagsvoorziening. Gelukkig hebben we die al: de AOW. Een volksverzekering voor iedereen. De Algemene ouderdomswet is een collectief basispensioen dat wordt uitgekeerd aan alle mensen van 65 jaar en ouder die in Nederland hebben gewoond.

De AOW werd in 1957 ingevoerd als opvolger van de Noodwet Ouderdomsvoorziening. De vakbeweging was daarbij nauw betrokken. Voor het eerst in de geschiedenis werden alle ouderen bevrijd van het schrikbeeld van armoede en afhankelijkheid. De invoering van de AOW op 65-jarige leeftijd was een enorme stap vooruit in de beschaving die diep in ons collectieve geheugen verankerd is en waar we trots op mogen zijn.

Het kabinet is nu van plan om de AOW-leeftijd met twee jaar te verhogen tot 67 jaar, om tot 2040 een besparing te bereiken van 0,7% van het bruto binnenlands product. Daarbij heeft het kabinet aangegeven mensen met zware beroepen te ontzien, maar zonder hiervoor geld uit te trekken. Verder wil het kabinet de aanvullende pensioenen verslechteren door ook daar de pensioenleeftijd van 65 naar 67 jaar op te trekken.

Deze keuze is niet gebaseerd op een breed gebleken behoefte bij mensen. Integendeel, voor velen is 65 jaar nog steeds een hoge leeftijd. Evenmin zijn er problemen met de financiering van de AOW. De enige reden voor deze ingreep in de AOW en pensioenen is dat de overheid minder geld heeft dan werd verwacht bij het schrijven van het regeerakkoord. Het kabinet misbruikt volgens de FNV de kredietcrisis om alle mensen twee jaar minder AOW en minder aanvullend pensioen uit te betalen. Vlak voor de crisis probeerde het kabinet nog om de AOW op 65 jaar te handhaven, na een paar maanden werden deze 'pogingen' ineens gestaakt. Het kabinet vindt nu dat de crisis het onvermijdelijk maakt om de AOW-leeftijd te verhogen tot 67 jaar.

Maar is dit wel zo? Volgens de FNV heeft het kabinet geen enkele serieuze poging ondernomen om de AOW op 65 jaar te handhaven en maakt het kabinet zelf de keuze om de rekening van de crisis voor het grootste deel neer te leggen bij kwetsbare groepen. De bezuiniging via gemorrel aan de AOW-leeftijd is helemaal niet onvermijdelijk, maar oneerlijk, onnodig en ondoordacht. Een algemene verhoging van de AOW-leeftijd is een domme oplossing, die de laagste en middeninkomens en mensen met een lang arbeidsverleden onevenredig hard treft in hun ouderdagsvoorziening. De helft van de bevolking is voor het grootste deel van hun pensioen afhankelijk van de AOW. Het kabinetsvoorstel is een onfatsoenlijke en oneerlijke bezuiniging van 4 miljard op vooral de lagere en middeninkomens. Zij worden gedwongen om 25.000 euro in te leveren.

Vrijwillig langer doorwerken is prima: daarover wil de FNV graag praten. Maar bezuinigen op de AOW is niet de oplossing waar de FNV voor kiest. In dit boekje 'Samen werken voor de AOW' laat de FNV zien wat de gevolgen zijn van een algemene verhoging van de AOW naar 67 jaar. Ook komen een aantal feiten en misverstanden over de AOW aan de orde. De FNV wil dat de overheidsfinanciën ook op de lange termijn op orde zijn en wil geen rekeningen doorschuiven naar de toekomst. Zo wil de FNV de solidariteit tussen generaties vormgeven. Daarom kijkt zij naar betere alternatieven die de komende maanden worden uitgewerkt.

De FNV hanteert daarbij in elk geval de volgende uitgangspunten:

- De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten.
- De arbeidsmarktpositie van de lagere en middeninkomens mag niet worden geschaad.
- De koopkrachtgevolgen op de korte en langere termijn moeten aanvaardbaar zijn.
- De toegankelijkheid en kwaliteit van de publieke dienstverlening moeten op peil blijven.

Natuurlijk zijn er nog meer oplossingen te bedenken. Veel FNV-leden hebben hun ideeën aan ons doorgegeven. U vindt er een aantal in dit boekje. Al deze creatieve oplossingen werken inspirerend.

Er is veel mogelijk. Je leeft niet om te werken, maar je werkt toch om te leven? Graag zie ik daarom uw mening over de AOW-leeftijd en uw oplossingen op: www.fnv.nl/aow. Laten we samen werken voor de AOW!

Agnes Jongerius
voorzitter FNV

De AOW naar 67 jaar. Wat betekent dit?

Kwartetten met de AOW

Verhoging van de AOW-leeftijd is een politieke keuze. Volgens goed ingelichte kringen is de besluitvorming in het kabinet als volgt verlopen:

Eerst zijn lijstjes gemaakt om te zien of er bezuinigingen waren die door alle drie de regeringspartijen positief werden beoordeeld met een plusje. In die ronde kreeg de AOW noch van het CDA, de PvdA of de CU een plusje. Maar uit dit spelletje kwartetten bleek dat er geen enkele bezuiniging was die drie plusjes kreeg. Twee plusjes was de hoogste score (bijv. PvdA en CU waren voor beperking van de hypotheekrenteaftrek).

Daarna is besloten om dan maar een maatregel te nemen waar ze alle drie tegen waren: verhoging van de AOW-leeftijd naar 67 jaar. De gedachte erachter was dat dit alle drie de regeringspartijen op dezelfde manier 'pijn' zou doen.

Via deze ongelukkige speling van het lot zit Nederland dus nu opgescheept met het voorstel om fors te bezuinigen op de AOW. Bezuinigen op de AOW als spelletje kabinetskwartet.

Politici over de AOW-leeftijd

De drie regeringspartijen CDA, PvdA en ChristenUnie zijn unaniem tegen verhoging van de pensioenleeftijd. "De VVD komt niet op voor de hardwerkende Nederlander die voor zijn 65e versleten is", zegt Kamerlid Paul Tang van de PvdA-fractie in een reactie.

PvdA, ChristenUnie en CDA willen eerst dat de groep werkende werknemers tussen 55 jaar en 65 jaar groter wordt. "Het kabinet heeft een aantal belemmeringen weggewerkt om te voorkomen dat mensen al met 60 of 62 jaar ophouden met werken", zegt Kamerlid Cynthia Ortega van de ChristenUnie. "Zo is de doorwerkbonus ingesteld om doorwerken vanaf 62 jaar te stimuleren."

CDA, PvdA en ChristenUnie, 4 februari 2009

"Geen hogere AOW-leeftijd." Premier Jan Peter Balkenende denkt dat het kabinet zijn doelstelling om meer mensen betaald werk te laten verrichten, kan halen zonder de AOW-leeftijd te verhogen. Hij zei dat in een reactie op het traditionele nieuwjaarsartikel van de hoogste ambtenaar van het ministerie van Economische Zaken, Chris Buijink. "Deze coalitie heeft niet gekozen voor een hogere AOW-leeftijd", aldus Balkenende.

Balkenende denkt dat veel bereikt kan worden als deeltijdwerkers langer gaan werken. Bovendien wees hij erop dat er al maatregelen zijn genomen om werknemers in de leeftijd van 55 tot 65 jaar langer aan het werk te houden.

Jan Peter Balkenende, 12 januari 2008

Verhoging van de AOW-leeftijd naar 67 jaar pakt nadelig uit voor de laagste inkomens. PvdA-leider Wouter Bos heeft dat gezegd in reactie op een advies van topambtenaren, die deze maatregel bepleiten om de kosten van de vergrijzing op te vangen. Volgens Bos zijn hogere inkomens desgewenst in staat een vervroegde pensionering "te kopen", maar mensen met een lager inkomen missen die mogelijkheid. "Het is niet eerlijk als de zwakste schouders de zwaarste lasten moeten dragen", aldus Bos. De PvdA kiest ervoor de AOW te fiscaliseren, een variant die de topambtenaren ook noemen. Dat betekent dat 65-plussers met een wat hoger inkomen ook een bijdrage moeten leveren aan de oudedagsvoorziening.

Wouter Bos, 22 juni 2006

Er zijn volgens Bos genoeg andere mogelijkheden om de AOW en de zorg in de toekomst betaalbaar te houden. Hij denkt dan vooral aan het langer aan het werk houden van werknemers onder de 65. Ook moet het aantrekkelijker worden na het 65e levensjaar vrijwillig aan de slag te blijven. Verder zouden werknemers in deeltijd wat meer uren moeten werken. De personeelsproblemen in de zorg kunnen op die manier worden opgelost, aldus Bos.

In het pleidooi van topambtenaar Chris Buijink van Economische Zaken om de AOW-leeftijd te verhogen ziet Bos niets. Ook premier Jan Peter Balkenende heeft die suggestie al van de hand gewezen.

Wouter Bos, 13 januari 2008

Minister Donner voelt er weinig voor om mensen met zware beroepen te ontzien in de kabinetsplannen om de AOW-leeftijd van 65 naar 67 jaar te verhogen. Het is volgens hem zaak dat mensen met werk dat niet een heel arbeidszaam leven is vol te houden, tijdig wisselen van baan. Dat heeft de CDA-bewindsman duidelijk gemaakt tijdens de jaarlijkse Netspar-lezingen in Den Haag. Volgens Donner is het lastig om te bepalen wat een zwaar beroep is. "Een groot deel van de Nederlanders is van mening dat zij een zwaar beroep hebben; met name op vrijdagmiddag."

Piet Hein Donner, 24 april 2009

Vergroting van de arbeidsparticipatie is noodzakelijk om problemen rond de vergrijzing aan te pakken. Impopulaire maatregelen als verhoging van AOW-leeftijd en het aanpakken van de aftrek van hypotheekrente zijn dan niet nodig, aldus Van Geel.

Pieter van Geel, 14 juni 2007

"We hebben in juni gezegd dat de AOW-leeftijd niet wordt verhoogd. Daar houden we ons aan", aldus PvdA-Kamerlid Tichelaar. Ook CDA en CU vinden dat het kabinet eerst werk moet maken van het aan de slag helpen van werknemers tot 65 jaar.

Jacques Tichelaar, 7 februari 2009

De Tweede Kamer ziet niets in verhoging van de AOW-leeftijd van 65 naar 67 jaar, zoals het kabinet overweegt. De coalitiepartijen CDA, PvdA en ChristenUnie willen eerst meer mensen onder de 65 aan het werk helpen. De coalitiepartijen willen mensen wel aanmoedigen om na hun 65e doorwerken, maar alleen op vrijwillige basis. "Er staan nog een heleboel mensen aan de kant. Laten we hun eerst aandacht geven", zegt ChristenUnie-Kamerlid Cynthia Ortega.

Cynthia Ortega, 5 februari 2009

"Wij komen niet tot iets zonder maatschappelijk draagvlak. En daarvoor zijn de werknemers belangrijk. Een alternatief moet een eerlijke kans krijgen."

Mariëtte Hamer, 27 maart 2009

Verkiezingsprogramma's coalitiepartijen

"Het CDA wil de AOW handhaven als welvaartsvast basispensioen op 65 jaar." Uit: verkiezingsprogramma CDA 2006-2011 - Vertrouwen in Nederland. Vertrouwen in elkaar.

"De AOW-leeftijd blijft 65 jaar." Uit: verkiezingsprogramma PvdA 2006 - Samen sterker. Werken aan een beter Nederland.

"Wat betreft de ChristenUnie blijft de AOW-leeftijd 65 jaar" Uit: verkiezingsprogramma CU 2006 – Duurzaam voor elkaar.

Gevolgen van de vergrijzing

De AOW biedt de garantie dat er voor iedereen na pensionering een basisvoorziening gerelateerd aan het minimumloon bestaat. Dit betekent dat de AOW-uitkering ook in de toekomst voor iedereen beschikbaar is en onafhankelijk blijft van het inkomen.

Door de kredietcrisis verslechteren de overheidsfinanciën. Het kabinet grijpt dit aan om de AOW-leeftijd te verhogen tot 67 jaar. Voor een belangrijk deel is de verslechtering van de overheidsfinanciën een tijdelijk effect als gevolg van de tijdelijk oplopende werkloosheid en tijdelijk afnemende belastingopbrengsten. Als de crisis voorbij is, zal de werkloosheid naar verwachting weer dalen en nemen ook de inkomsten van de inkomstenbelasting, de BTW en de vennootschapsbelasting voor de overheid weer toe. De crisis maakt een structurele bezuiniging op de AOW dus niet onvermijdelijk.

Het is wel een feit dat de AOW-kosten de komende jaren zullen stijgen vanwege de vergrijzing. Er is de komende periode sprake van aanzienlijke demografische verschuivingen. Mensen worden nu gemiddeld ouder dan een halve eeuw geleden: de levensverwachting van 65-jarigen is vanaf 1957 met ongeveer 3 jaar gestegen tot gemiddeld 80 jaar. De voorspelling is dat deze stijging de komende 30 jaar in een trager tempo zal blijven doorzetten (minder dan een half jaar stijging in een periode van 10 jaar).

Verder zijn er in de toekomst relatief minder mensen beneden de 65 jaar ten opzichte van het aantal gepensioneerden dan in het verleden. De verhouding tussen het aantal 65-plussers en de potentiële beroepsbevolking tussen 18 en 64 jaar stijgt van 23% nu naar circa 40% in 2035. Het percentage zal vervolgens weer wat dalen, maar zich duidelijk op een hoger niveau dan 23% stabiliseren. Maar in deze periode neemt niet alleen de vergrijzing toe. Ook de welvaart zal toenemen door een combinatie van stijgende arbeidsproductiviteit en een hogere arbeidsdeelname.

Bovendien nemen door de stijging van de welvaart en de hogere belastingopbrengsten over het aanvullende pensioen (de positieve keerzijde van de vergrijzing) ook de overheidsinkomsten toe.

De voorspellingen van het CPB over de vergrijzingsommen kennen een grote mate van onzekerheid, zeker op zo'n lange termijn. Grote schokken, zoals bijvoorbeeld de kredietcrisis, zijn door het CPB niet voorspeld en hebben invloed op de uiteindelijke uitkomsten.

Doel en opzet van dit boekje

De FNV wil een solidair en solide financieel beleid. In zo'n beleid is geen plaats voor verslechtering van de AOW, maar wil de FNV wel meedenken over andere maatregelen om de duurzaamheid op de langere termijn te waarborgen. Eerst worden daarom in dit boekje de argumenten tegen verslechtering van AOW en aanvullende pensioen op een rijtje gezet. Daarna wordt ingegaan op alternatieve mogelijkheden om de overheidsfinanciën op orde te brengen. Afgesloten wordt met een slotparagraaf waarin de FNV uiteenzet hoe ze dit proces wil aanpakken.

Deskundigen over de AOW-leeftijd

“Het verhogen van de AOW-leeftijd van 65 jaar naar 67 jaar helpt Nederland niet uit de economische crisis. Het voorstel is om de AOW-leeftijd vanaf 2011 elk jaar met een maand te verhogen. Op die manier is de 67 pas in 2035 bereikt. Er is geen enkele econoom die de crisis zolang doortrekt. Ik heb daarom geen idee waarom de link wordt gelegd tussen de AOW-leeftijd en de economische crisis.”

Ward Romp, econoom, Universiteit van Amsterdam

“De vergrijzing is geen economisch probleem, maar een politiek probleem. Het gaat om de vraag: wie betaalt de rekening? Het kabinet kiest ervoor die rekening niet te laten betalen door de relatief welvarende bejaarden van nu, maar door de armen van de toekomst, die moeten doorwerken tot hun 67e en moeten rondkomen van een minimaal pensioen. Het zijn de mensen waarvoor het sociale deel van het CDA en heel de PvdA zouden moeten opkomen. Ik vind het pijnlijk om dat te moeten vaststellen.”

Harrie Verbon, hoogleraar Openbare financiën en sociale zekerheid, Universiteit van Tilburg

“Voor de toekomst kan niet te vaak worden benadrukt dat de beleidsuitdaging in het kader van de vergrijzing niet in eerste aanleg moet worden gezocht in het verhogen van de pensioenleeftijd. Bestrijding van de grijze druk heeft meer baat bij het vergroten van de arbeidsdeelname van vrouwen over de gehele linie en van mannen boven de 45 jaar.”

Fred Pallada, econoom, Economisch Bureau ING

“Verhoging AOW-leeftijd: operatie geslaagd, patiënt overleden. Kabinet en sociale partners zijn er uit: de AOW gaat naar 67 jaar, tenzij de sociale partners voor 1 oktober met een beter plan komen. Goed nieuws? Nee, want met deze maatregel snijdt het kabinet in eigen vlees. Door de AOW te verhogen naar 67 jaar realiseert het kabinet misschien een kloppend huishoudboekje voor de langere termijn, maar creëert niet wat werkelijk nodig is: een hogere arbeidsparticipatie en een hogere arbeidsproductiviteit.”

Rob Gründemann, TNO en lector arbeidsparticipatie Hogeschool Utrecht

“Er is veel gedoe over de financiële houdbaarheid van de AOW. De oplossing wordt gezocht in een stapsgewijze verhoging van de AOW-gerechtigde leeftijd van 65 tot 67 jaar. Maar op de lange termijn zijn veel grotere budgettaire problemen te verwachten bij de collectief gefinancierde gezondheidszorg dan bij ons staatspensioen. De ervaring leert hoe lastig het is om de oploop van de zorguitgaven op een verantwoorde manier te beheersen. Bij gebrek aan weloverwogen, tijdige en ingrijpende aanpassingen valt te vrezen dat ons zorgstelsel schipbreuk zal lijden, doordat alleen de wal het schip kan keren.”

Flip de Kam, emeritus hoogleraar economie van de Publieke Sector, Rijksuniversiteit Groningen

“Een reële inschatting van de effecten van AOW-67 zou de bijdrage aan de houdbaarheid van de overheidsfinanciën dan ook aanzienlijk lager moeten stellen dan € 4 miljard. In wat pessimistischer, maar nog altijd realistische scenario's vallen ze zelfs negatief uit. Het Centraal Planbureau (CPB) dat in 2008 de gammele cijfers leverde waarop Donners € 4 miljard opbrengst is gebaseerd, geeft in zijn nieuwste studie Rethinking retirement te kennen dat geforceerde verdere verhoging van de arbeidsparticipatie 'wellicht minder wenselijk is' is, 'omdat het financiële voordeel terecht komt bij mensen die het minder nodig hebben'. Zo zal AOW-67 in de nabije toekomst meer kwaad dan goed doen. Pas als het merendeel van de werknemers op 65-jarige leeftijd nog actief is, zal deze maatregel meer opleveren dan hij kost. Als dat gebeurt, zal de collectieve lastendruk niet worden verlaagd dan verhoogd. En zal de houdbaarheid van de overheidsfinanciën verslechteren in plaats van verbeteren.”

Willem Velema, historicus

Twaalf argumenten tegen de bezuiniging op de AOW

1. De bezuiniging op de AOW is een inkomensverschuiving ten laste van de lagere en middeninkomens

De AOW is een minimumuitkering voor iedereen: rijk en arm ontvangen een gelijk bedrag. Twee jaar minder AOW verlaagt het profijt zowel voor de minima als voor de hoogbetaalde. Maar van de belastingverlaging (c.q. het voorkomen van belastingverhoging) profiteert iemand met een hoog inkomen veel en iemand met het minimumloon nauwelijks. Voor de hogere inkomens valt er dus ruimte vrij om zelf de overbrugging van het nieuwe AOW-gat bij te sparen. Maar degene met een minimumloon heeft die mogelijkheid niet en wordt opgescheept met een AOW-tekort dat niet kan worden overbrugd.

2. De bezuiniging op de AOW betekent dat laagopgeleiden de rekening van de kredietcrisis betalen

Er bestaan grote verschillen in de levensverwachting tussen groepen mensen. Tussen mannen en vrouwen en tussen hogeropgeleiden en lageropgeleiden. Hoogopgeleide mensen leven gemiddeld genomen ruim 6 jaar langer dan laagopgeleide mensen. Het verschil tussen beide groepen in het aantal levensjaren waarin mensen de gezondheid als goed ervaren, bedraagt zelfs 19 jaar (bron: CBS, 2008).

Laagopgeleiden leven dus niet alleen korter, maar brengen ook minder jaren door in goede gezondheid. Zo is bij mensen met alleen de basisschool de levensverwachting in als goed ervaren gezondheid gemiddeld ruim 50 jaar, terwijl mensen met hoger onderwijs ruim 69 gezonde jaren hebben te verwachten.

De huidige AOW met een vaste leeftijdsgrens houdt al geen rekening met de verschillen in (gezonde) levensverwachting. Een verhoging van de AOW-leeftijd zal de resterende pensioentijd door de grote verschillen tussen (gezonde) levensverwachting tussen lager- en hogeropgeleiden verder scheef trekken. De toch al kortere pensioentijd van lageropgeleiden wordt relatief sterker ingekort dan die van hogeropgeleiden die immers gemiddeld aanzienlijk langer leven. De bezuiniging op de AOW gaat dus vooral ten koste van lageropgeleiden. Lageropgeleiden krijgen minder jaren AOW dan hogeropgeleiden, terwijl ze vaak wel langer belastingen en premies hebben betaald omdat ze op jongere leeftijd beginnen met werken.

3. De bezuiniging op de AOW miskent dat de stijgende kosten van de AOW worden overschat door de sluipende uitholling ervan

De verzorgingskosten worden door het CPB overschat. Het CPB gaat ervan uit dat de AOW en alle andere minimumuitkeringen in de komende 30 jaar zullen meegroeien met de verdiende lonen. Echter, op basis van de wet (Wet koppeling met afwijkingmogelijkheden) wordt de AOW aangepast aan de contractlonen. De AOW wordt dus niet verhoogd met de incidentele loonstijging, zoals het CPB ten onrechte wel berekent. Bij een incidentele loonontwikkeling van 0,5% per jaar in de periode 2010-2040 komen de AOW-kosten lager uit. (Dat staat gelijk aan een AOW die drie jaar later ingaat.) In de afgelopen 20 jaar lag de incidentele loonontwikkeling op 0,75% per jaar, dus 0,5% is een vrij bescheiden raming. De sluipende uitholling van de AOW compenseert meer dan volledig de stijgende levensverwachting.

4. De bezuiniging op de AOW negeert het feit dat de overheid in de toekomst steeds meer belasting over de aanvullende pensioenen zal ontvangen

De financiering van de AOW wordt sterk bevorderd doordat de aanvullende pensioenen van het groeiende aantal 65-plussers een steeds hogere belastingopbrengst opleveren. Het gaat om ongeveer 4 miljard euro per jaar. Deze belastingopbrengst wordt vergroot door de houdbaarheidsbijdrage vanaf 2011. De extra belastingopbrengst die hieruit voort zal vloeien, is ongeveer gelijk aan het financiële effect dat voortvloeit uit het ophogen van de AOW-leeftijd met 2 jaar.

In de komende 30 jaar kunnen de vruchten geplukt worden van het feit dat de pensioenpremies aftrekbaar waren in de afgelopen 50 jaar. We hebben toen als het ware gespaard om de AOW-uitgaven in de toekomst te kunnen opvangen. Met het oog op de vergrijzingskosten is de handhaving van de aftrekbaarheid van pensioenpremies van groot belang. De huidige tegenvallers bij de pensioenfondsen laten zien hoe belangrijk het is dat er een goede AOW bestaat. Het is van groot belang dat de verschillende pijlers van het pensioenstelsel elkaar goed aanvullen.

5. De bezuiniging op de AOW betekent dat de AOW-uitkering verder wordt uitgekleed met minimaal € 25.000

Dit komt bovenop de uitholling van de AOW (zie punt 3 hierboven). De hoogte van de AOW-uitkering bedraagt voor een alleenstaande ongeveer € 12.500 per jaar. Een verhoging van de AOW-leeftijd met twee jaar betekent dus dat mensen zo'n € 25.000 inleveren. Voor gehuwden betekent het dat zij per persoon ongeveer € 17.500 inleveren, dus € 35.000 per huishouden. Voor veel mensen is dit een hoog bedrag. Mensen met lagere- en middeninkomens zijn voor hun inkomen voor het grootste deel afhankelijk van de AOW en worden relatief sterk getroffen door de bezuiniging op de AOW.

6. De bezuiniging op de AOW betekent een aantasting van de aanvullende pensioenen

Het kabinet wil niet alleen bezuinigen op de AOW, maar tegelijkertijd ook op het aanvullend pensioen. In de bezuiniging die het kabinet inboekt (0,7% BBP) wordt ervan uitgegaan dat de aanvullende pensioenen net als de AOW worden verschoven naar 67 jaar. Het totale inkomenseffect voor werknemers van de bezuiniging op de AOW in combinatie met aanvullend pensioen is twee pensioenjaarsalarissen. Pensioenpremies die uitgaan van een lagere pensioenrichtleeftijd dan 67 zijn – in zijn geheel – niet langer fiscaal aftrekbaar. De pensioenfondsen worden door het kabinet gedwongen om de pensioenrichtleeftijd te verhogen van 65 naar 67 jaar. Dit betekent een beperking van de toekomstige pensioenopbouw met maar liefst 10 à 15 procent. Deze maatregel treft niet alleen de lagere en middeninkomens, maar ook de hogere inkomens. Wie deze achteruitgang van aanvullend pensioen wil aanvullen, wordt gedwongen zich te verzekeren via dure en risicovolle individuele regelingen.

7. De bezuiniging op de AOW betekent dat de grootste rekening wordt doorgeschoven naar jongeren

Voorstanders van de bezuiniging op de AOW presenteren dit voorstel alsof het in het belang van jongeren is om de AOW-leeftijd te verhogen. Maar uit verschillende varianten blijkt dat het grootste deel van de rekening juist bij de jongeren wordt neergelegd. Daarmee schuift het kabinet de rekening door naar de toekomst. Een mogelijke variant is dat jongeren tot 36 jaar de groep vormen die pas met 67 jaar AOW ontvangt. De tieners, twintigers en begin dertigers krijgen de grootste rekening. Zij worden hierdoor ook het meeste gekort op de uitkering: het inleveren van twee jaar AOW kost € 25.000. De FNV wil niet dat de rekening eenzijdig wordt doorgeschoven naar jongeren. De stijgende kosten van de AOW dienen evenredig over de inkomensgroepen en over generaties te worden verdeeld.

8. De bezuiniging op de AOW betekent dat heel veel oudere werknemers werkloos of arbeidsongeschikt worden en/of in de bijstand terechtkomen

De verhoging van de AOW-leeftijd naar 67 jaar levert rond 2040 volgens het kabinet een besparing op van 0,7% van het BBP doordat mensen van 65 en 66 jaar geen AOW ontvangen, maar daar staat tegenover dat een substantieel deel van deze besparing zou wegvallen door extra kosten aan uitkeringen voor werkloosheid, arbeidsongeschiktheid en bijstand.

Van de mensen tussen de 60 en 65 jaar werkt slechts 30%, van de 64-jarigen slechts circa 13% en van de 65-plussers ruim 2%. Werkgevers zijn erg terughoudend met het aannemen van 60-plussers. In 2007 werd meer dan 80% van de vacatures vervuld door mensen jonger dan 40 jaar. Dit betekent dat de komende jaren de meerderheid van de mensen op 65-jarige leeftijd geen AOW-uitkering ontvangt, maar in de WW, WIA of in de bijstand terechtkomt of hier nog twee jaar langer in blijft. Het kabinet kiest er niet voor om de uitzondering in de Wet gelijke behandeling, op grond waarvan ontslag op 65 jaar mogelijk is, te laten vervallen of een recht op doorwerken na de pensioengerechtigde leeftijd in te voeren. Dit maakt de kans op werkloosheid nog groter.

Mensen van 55 jaar en ouder hebben ongeveer 15% kans om binnen twee jaar na werkloosheid aan het werk te komen. De overige 85% is langdurig werkloos geworden. Vooral mensen met een lager opleidingsniveau hebben een slechtere positie op de arbeidsmarkt. Voor deze groep is de kans om in een uitkering te belanden nog aanzienlijk hoger dan gemiddeld. Met het verkorten van de WW en het aanscherpen van de WAO/WIA-keuring is de kans op bijstand groot. Volgens de regels zijn mensen verplicht om het eerst eigen spaargeld (waaronder ook de eigen woning) en het inkomen van de partner aan te spreken voordat recht op een bijstandsuitkering ontstaat.

Fiscalisering van de AOW

Fiscalisering van de AOW betekent dat de AOW niet wordt gefinancierd uit premies, maar uit de belastingen. Hierdoor betalen meer mensen eraan mee. Het gevolg is dat iedereen - ongeacht leeftijd - naar draagkracht belasting betaalt. Het inkomen wordt bepalend voor de belastingheffing in plaats van een bepaalde leeftijdsgrens (65 jaar). Sinds de maximering van de AOW-premie in 2001 wordt zeer geleidelijk een steeds groter deel van de AOW-kosten door belastingen gefinancierd in plaats van premies. Het kabinet voert vanaf 2011 een gedeeltelijke houdbaarheidsbijdrage in. Ook na de maximering van de AOW-premie en de gedeeltelijke invoering van de houdbaarheidsbijdrage blijft er ongelijkheid tussen belastingtarieven op grond van leeftijd. Het draagkrachtbeginsel kan worden versterkt door de houdbaarheidsbijdrage te verhogen of AOW-premie te verlagen. De lagere inkomens kunnen worden gecompenseerd door een inkomensafhankelijke toeslag of ouderenkorting. Financiering via de belastingen in plaats van de premies versterkt de solidariteit in een progressief belastingstelsel. Daarnaast wordt het draagvlak versterkt. Dit heeft een positief effect op de arbeidsdeelname, vooral aan de onderkant van de arbeidsmarkt. De stijging van de arbeidsdeelname levert daarnaast een verdere bijdrage aan de financieringsgrondslag voor de AOW. Hiermee wordt de rekening van de toekomstige lastenstijging evenwichtig verdeeld over 65-plussers en 65-minners. Naar schatting eenderde van de lastenstijging komt voor rekening van 65-plussers, terwijl tweederde voor rekening komt van 65-minners, vooral in de vorm van een stijgende arbeidsdeelname tot 65 jaar.

Inzet op arbeidsdeelname tot 65 jaar

Bij de start van de AOW in 1957 kende Nederland een hoge arbeidsdeelname van mannen tussen 55 en 65 jaar, terwijl veel vrouwen onbetaalde arbeid verrichtten. Na de invoering van de VUT is de arbeidsdeelname onder oudere mannen sterk gedaald. Vanaf de jaren negentig is de arbeidsdeelname van zowel mannen als vrouwen tussen 55 en 65 jaar juist sterk gestegen. Vooral de groei van het aantal werkenden boven de 60 stijgt spectaculair (de arbeidsdeelname van 60-65-jarigen is tussen 2000 en 2007 met 76% gestegen).

De FNV verwacht dat de arbeidsdeelname van mensen tussen 55 en 65 jaar ook de komende 25 jaar sterk zal toenemen. Zo is de arbeidsdeelname van vrouwen de laatste jaren sterk gestegen. Vanaf de jaren negentig is de VUT die vroeg uittreden sterk stimuleerde, vervangen door prepensioenen dat leidt tot een hogere pensioenuitkering bij later uittreden. Langer doorwerken is lonend geworden. Ook de mogelijkheid om prepensioenen flexibel om te zetten in een hoger ouderdomspensioen draagt bij aan langer doorwerken. De omzetting van eindloon naar middelloon, de fiscalisering van de AOW en de beperkte indexatie van aanvullende pensioenen leidt ertoe dat hoger opgeleiden die later zijn begonnen met werken ook langer zullen doorwerken als ze een pensioen van 70% eindloon nastreven. Kortom, alle signalen lijken te wijzen op een groei van de arbeidsdeelname van werknemers ouder dan 60 jaar. Daar is de bezuiniging op de AOW niet voor nodig.

De bezuiniging op de AOW is niet nodig als de arbeidsdeelname tot 2040 voldoende stijgt. De FNV zet in op de verhoging van de arbeidsdeelname tot 65 jaar. Al in 2006 heeft de SER een advies over de middellange termijn uitgebracht, waarin maatregelen zijn opgenomen om de arbeidsdeelname te verhogen.

De doelstelling van de FNV en de SER is te komen tot een verhoging van de arbeidsparticipatie tot 80% tot 65 jaar voor 2040. De arbeidsparticipatie is nu 73%. De arbeidsdeelname blijft de komende jaren achter bij de doelstelling omdat de maatregelen die door de SER zijn voorgesteld door het kabinet niet of slechts ten dele zijn overgenomen. Het kabinet heeft bijvoorbeeld de AOW slechts gedeeltelijk gefiscaliseerd, zodat welvarende 65-plussers minder belasting betalen dan werkenden met eenzelfde inkomen. Ook ontvangen werkende partners via de overdraagbare heffingskorting minder belastingsubsidie dan niet-werkende partners.

Omdat de arbeidsdeelname de komende jaren door het kabinetsbeleid achterblijft bij de doelstelling loopt de werkloosheid sterker op dan noodzakelijk en verslechteren de overheidsfinanciën met 0,45% BBP (zo'n 3 miljard) ten opzichte van het SER-advies. Al eerder heeft het kabinet aangegeven de doelstelling om 200.000 mensen die nu nog aan de kant staan aan een baan te zullen helpen los te laten. De verhoging van de AOW-leeftijd leidt ook tot verdringing van werklozen onder de 65 jaar. Het kabinetsbeleid om volop in te zetten op de arbeidsdeelname van mensen tot 65 jaar wordt met de verhoging van de AOW-leeftijd verder losgelaten.

9. De bezuiniging op de AOW gaat voorbij aan het belang van de productiviteit en scholing als basis voor de economische groei

De eenzijdige aandacht voor de arbeidsdeelname gaat voorbij aan de noodzakelijke verhoging van de productiviteit. Bij een gelijkblijvend arbeidsaanbod is de groei van de productiviteit de motor van de economie. In de afgelopen jaren is de arbeidsproductiviteit gemiddeld jaarlijks gestegen met ruim 2%. De verhoging van de AOW-leeftijd zal mogelijk zelfs leiden tot een daling van de gemiddelde arbeidsproductiviteit. Er wordt door werkgevers nauwelijks geïnvesteerd in scholing en loopbaanontwikkeling voor oudere werknemers.

In een moderne kenniseconomie is innovatie de sleutel voor welvaartsgroei. Het verbeteren van de scholing van de beroepsbevolking en investeringen in R&D zorgen ervoor dat de overheidsfinanciën verbeteren en de voorzieningen zoals de AOW betaalbaar zijn. De overheidsuitgaven aan onderwijs bedragen 5,2% BBP en blijven al jarenlang achter bij het gemiddelde van de concurrerende OESO-landen (5,8%). Hierdoor dreigt de concurrentiepositie van Nederland te verslechteren. Verder hebben het kabinet en de werkgevers afgesproken om 3% van het BBP te bestemmen voor R&D-uitgaven, maar zowel de overheid als de werkgevers houden zich niet aan deze afspraak.

10. De bezuiniging op de AOW benadeelt mensen die eerder zijn begonnen met werken ten gunste van mensen die later zijn begonnen met werken

De bezuiniging op de AOW houdt geen rekening met het arbeidsverleden van mensen. Er bestaan grote verschillen in de leeftijd waarop mensen beginnen met werken. Deze lopen op tot tien jaar of meer.

De registratie van het arbeidsverleden in Nederland is tot nu toe zeer gebrekkig. Instanties als het CBS hebben geen gegevens beschikbaar. Hierdoor is het onmogelijk om de AOW te koppelen aan het arbeidsverleden. Een eventuele koppeling aan het arbeidsverleden leidt ook tot andere grote bezwaren. Op welke manier moet rekening worden gehouden met bijbaantjes van scholieren en studenten, vrijwilligerswerk, mensen met veel zorgtaken door chronische ziekte in de omgeving, een periode van gedwongen werkloosheid of een periode van arbeidsongeschiktheid? Op welke manier moet rekening worden gehouden met het aantal gewerkte uren per week? Een registratie van gewerkte uren zal er ook niet komen, want deze is bijzonder fraudegevoelig.

Verschillende politieke partijen willen het AOW-recht koppelen aan het arbeidsverleden. Zo willen ze uitsluiten dat mensen (op dit moment vooral vrouwen) ook AOW opbouwen als ze niet werken. Ze introduceren daarbij een inkomenseis voor volledige AOW-opbouw. De gebrekkige registratie van het arbeidsverleden betekent dat dergelijke plannen op de korte termijn niet kunnen werken. Bovendien werken deze plannen in het nadeel van de lagere inkomens die meer uur werken nodig hebben om de inkomenseis te kunnen halen. Met de invoering van het arbeidsverleden als bepalend criterium is de AOW niet langer een volksverzekering, maar wordt het een werknemersverzekering.

Kortom, de FNV ziet praktische (urenregistratie werkt niet) en principiële bezwaren (inkomensgrens is nadelig voor lagere inkomens en de AOW biedt geen gegarandeerd minimum meer).

11. De bezuiniging op de AOW gaat gepaard met een valse belofte van een uitzonderingsbepaling voor zware beroepen

Volgens het kabinet zal een verhoging van de AOW-leeftijd 0,7% van het BBP opleveren. Dit komt neer op ongeveer 4 miljard euro. Het kabinet geeft aan een uitzondering te willen maken voor mensen met zware beroepen. Maar het kabinet geeft ook aan toch de volledige 0,7% van het BBP in te boeken. Ondanks de mooie woorden is er dus geen cent beschikbaar voor een regeling voor zware beroepen.

Daarom gaat de FNV ervan uit dat sprake is van een valse belofte door het kabinet. (Dat vermoeden wordt bevestigd door een uitspraak van minister Donner die er weinig voor voelt mensen met zware beroepen te ontzien.) Een andere reden voor deze kwalificatie is dat een dergelijke regeling niet valt uit te voeren. Het is in de praktijk onmogelijk om een duidelijk onderscheid te maken tussen 'zware' en 'gewone' beroepen. In de praktijk hebben werkenden zware en minder zware taken. Er is niet alleen sprake van fysieke, maar ook van psychische belasting door een hoge werkdruk of ervaringen met agressie. Ook bestaan er verschillen tussen mensen in het aantal jaren dat men in een zwaar beroep heeft gewerkt en het aantal uren dat men per week in een zwaar beroep werkzaam is geweest. De FNV is er dan ook van overtuigd dat het kabinet de voorgestelde regeling met betrekking tot zware beroepen niet waar kan maken.

Het kabinet blijkt zelf ook niet betrouwbaar voor mensen met zware beroepen. Hoewel het kabinet in maart 2009 verklaart rekening te houden met de zware beroepen, zegt de verantwoordelijke minister Donner nog geen maand later er weinig voor te voelen om mensen met zware beroepen op voorhand te ontzien in de kabinetsplannen.

12. De bezuiniging op de AOW is een aantasting van een hoeksteen in de sociale zekerheid

De AOW is al 52 jaar een hoeksteen binnen de sociale zekerheid. De 65-jarige leeftijd is in de Wet gelijke behandeling objectief gerechtvaardigd als leeftijdsgrens, maar het kabinet wil deze vervangen door een volstrekt arbitraire leeftijdsgrens. Minister Donner heeft aangegeven dat wat hem betreft de AOW-leeftijd zou moeten worden verhoogd naar 70 jaar. De AOW is al die tijd betaalbaar geweest omdat we met zijn allen bereid zijn gebleken om het basispensioen voor iedereen te betalen. Het is onduidelijk waarom deze bereidheid nu ineens zou ophouden en er is geen enkel bewijs voor. Kiezers worden door dit kabinet niet in staat gesteld om hierover hun mening te geven (door middel van verkiezingen of een referendum). Voor heel veel mensen is de AOW-leeftijd een cruciaal onderdeel van de sociale zekerheid waar ze op terug kunnen vallen. Het is wel bekend wat de leden van de FNV ervan vinden. De FNV heeft ze via een referendum onder andere gevraagd naar hun mening over de bezuiniging op de AOW en een overgrote meerderheid van de stemmers is het hier niet mee eens. De FNV stelt vast dat er binnen de samenleving wel degelijk draagvlak bestaat voor een gezamenlijke financiering van de AOW voor de toekomst.

De 10 grootste misverstanden over de AOW

Misverstand 1: De levensverwachting is sinds de invoering van de AOW in 1957 met 8 jaar toegenomen

Antwoord: Voor de AOW-leeftijdsgediscussie is van belang de stijging van de levensverwachting vanaf 65 jaar. Die is in 52 jaar tijd met gemiddeld 3 jaar gestegen. Slechts een beperkt deel van de stijging is ook stijging van gezonde levensjaren. De stijging van de levensverwachting en van de gezonde levensjaren was bovendien kleiner dan gemiddeld voor de inkomens onder modaal.

Misverstand 2: Jongeren betalen de rekening als de AOW-leeftijd niet wordt verhoogd

Antwoord: Dat is onzin. Het tegengestelde is waar. Verhoging van de AOW-leeftijd gaat juist ten koste van jongeren. Degenen geboren na circa 1970 krijgen de volle leeftijdsverhoging voor de kiezen. De ouderen worden geheel of gedeeltelijk gevrijwaard. Jongeren worden bovendien dubbel getroffen omdat de AOW

achterblijft bij de verdiende loonontwikkeling. De AOW is nu slechts circa 12.500 euro bruto per jaar. Dat is circa 25% van het gemiddeld verdiende inkomen. In 2035, als de 1975-generatie 60 jaar is, zal de AOW nog maar 22,5% van het gemiddelde verdiende loon bedragen.

Misverstand 3: De AOW wordt onbetaalbaar

Antwoord: Het aantal 65-plussers zal stijgen. Dat leidt tot meer AOW-uitgaven. Maar daar staat tegenover dat de belastingen die 65-plussers over hun aanvullend pensioen betalen ook groeit. De extra belasting-inkomsten zullen sterker stijgen dan de AOW-uitgaven omdat de AOW-premie wordt gemaximeerd, door de invoering van de houdbaarheidsbijdrage en omdat de AOW-uitgaven worden gedrukt doordat de AOW al achterblijft bij de gemiddelde verdiende lonen.

Misverstand 4: AOW-leeftijdshoging is nodig om de arbeidsparticipatie van 60-plus werknemers te verhogen

Antwoord: Nederland is sinds midden jaren negentig (na Finland) het land met de sterkste stijging van de arbeidsparticipatie van 55-plus en 60-plus werknemers.

Deze stijging zet nog altijd door. We voldoen in 2010 daarmee aan de Europese norm van 50% arbeidsparticipatie door 55- tot 64-jarigen. Omdat pensioenfondsen vanwege hun dekkingsgraadtekorten voor alle gepensioneerden en actieven de pensioenaanspraken de komende jaren niet of niet geheel kunnen indexeren, zullen veel ouderen ervoor (moeten) kiezen dit te compenseren door langer door te werken.

Misverstand 5: Aanvullende pensioenregelingen zijn de afgelopen jaren verbeterd. Daarmee kun je een achterblijvende AOW opvangen

Antwoord: Sinds midden jaren negentig zijn veel aanvullende pensioenregelingen aangepast. Dit had te maken met de omzetting van de VUT-regelingen naar eerst (een iets minder gunstig) prepensioen, en daarna de omzetting van het prepensioen naar oudedagpensioen. Veel werknemers moeten tot na de 65-jarige leeftijd doorwerken om 70% eindloon te halen vanwege pensioengaten (bijv. indexatiekorting, carrièrebreuken, periodes tussen tijdelijke banen, verzorging van kinderen). Kortom, het aanvullend pensioen vangt een AOW-verslechtering niet op.

Misverstand 6: AOW-leeftijdshoging creëert de ruimte om de AOW-uitkering voor oudere generaties extra te verhogen

Antwoord: Dat zal de politiek heel zeker niet gaan doen. Het is naar jongeren onverdedigbaar dat ze dan drie keer inleveren. Kortom het politiek draagvlak voor een dergelijke maatregel ontbreekt. Bovendien heeft de politiek hier de komende jaren niet de middelen voor.

Misverstand 7: De AOW-leeftijdshoging lost de problemen in de aanvullende pensioensfeer op

Antwoord: De politiek wil niet alleen de AOW-leeftijd verhogen, maar ook tegelijkertijd de mogelijkheid om aanvullend pensioen op te bouwen verslechteren. De pensioenrichtleeftijd wordt verschoven van 65 naar 67 jaar. Dit is op geen enkele manier een oplossing voor de problematiek van de dekkingsgraden. Wel beperkt zo'n maatregel de mogelijkheid om een goed aanvullend pensioen op te bouwen.

Misverstand 8: Zware beroepen worden ontzien bij het optrekken van de AOW-leeftijd

Antwoord: Het kabinet stelt zware beroepen te zullen ontzien bij het optrekken van de AOW-leeftijd. De FNV gaat ervan uit dat hier hoogstwaarschijnlijk een valse belofte wordt gedaan. In de afgelopen jaren is een en andermaal geconstateerd dat het begrip zware beroepen onuitvoerbaar is. Dit begrip is nooit geregistreerd. Sterker nog, de registratie van het arbeidsverleden is in Nederland nog altijd zeer gebrekkig.

Misverstand 9: Mensen met een arbeidsverleden van bijvoorbeeld meer dan 40 of 45 jaar worden ontzien

Antwoord: De indruk wordt gewekt dat deze groep zou worden ontzien. Ook hier is hoogstwaarschijnlijk sprake van een valse belofte. De registratie van het arbeidsverleden is zeer onvolledig. Dus is deze uitzondering (helaas) in de praktijk onuitvoerbaar. Bovendien zou zo'n uitzondering vrouwen (indirect) discrimineren en daarom in strijd kunnen blijken te zijn met het beginsel van gelijke behandeling.

Misverstand 10: De AOW is internationaal gezien een ruimhartig geregeld wettelijk pensioen

Antwoord: In de meeste ons omringende landen is er een relatie tussen het verdiende inkomen en het wettelijk geregeld pensioen. Dit betekent dat de wettelijke uitkering voor de meeste werknemers in het buitenland veel hoger uitkomt dan 50% van het wettelijk minimumloon (of 70% voor een alleenstaande). Uitgedrukt in percentage van het bruto binnenlands product blijft onze AOW dan ook duidelijk achter bij wat in het buitenland gebruikelijk is. Een goede vergelijking is lastig te maken door grote verschillen in het wettelijke en aanvullende pensioenstelsels tussen landen.

En nog een misverstand...

Het AOW-spaarfonds is ons nationale spaarvarken

Antwoord: In 1997 werd het AOW-spaarfonds opgezet. Het fonds is bedoeld om vanaf 2020 een deel van de toenemende kosten van de AOW-lasten op te vangen. Het AOW-spaarfonds kent tot 2020 geen uitgaven. De jaarlijkse bijboeking bedraagt € 4 miljard (incl. rente). Het saldo van het virtuele AOW-spaarfonds bedraagt ruim € 30 miljard. Het AOW-spaarfonds is, anders dan de naam doet vermoeden, geen pot geld die kan worden aangesproken op het moment dat de kosten van het staatspensioen oplopen. De huidige methode om het fonds te vullen is dat er wel gestort wordt, maar dat het geld via staatsobligaties meteen wordt teruggeleend door de overheid. De stortingen staan dan ook niet alleen bij de uitgaven, maar ook bij de inkomsten, onder niet-belastingontvangsten in de Miljoenennota. Door deze wijze van 'financieren' zonder een reëel fonds, loopt de staatsschuld in de toekomst bij stijgende AOW-lasten evenveel op als wanneer er geen AOW-spaarfonds zou zijn ingesteld. Het is daarmee de vraag of het AOW-spaarfonds wel echt bestaat. Als werkelijke stortingen zouden hebben plaatsgevonden, zou de staatsschuld dus hoger zijn dan op dit moment het geval is.

Aangezien het 'spaarfonds' niet meer is dan een vordering op de staat, biedt het fonds onvoldoende zekerheid over de houdbaarheid van de AOW in de toekomst. Het politieke risico bestaat dat een kabinet in 2020 andere prioriteiten stelt dan het aflossen van de schuld aan zichzelf. Het steunen van de banken met vele miljarden in de kredietcrisis (als goed vormgegeven op zich een goede maatregel) laat zien dat de overheid ten koste van de AOW andere prioriteiten kan stellen als dit noodzakelijk is. Een indicator van de kwaliteit van het fonds is de reductie van de staatsschuld, aangezien deze de benodigde middelen kan vrijmaken om vanaf 2020 aan de AOW te besteden. Als de staatsschuld daalt, heeft het kabinet ruimte vrijgemaakt om vanaf 2020 AOW-uitgaven te kunnen financieren. Gedurende een langere periode is de staatsschuld geleidelijk gedaald, maar is inmiddels is deze weer sterk opgelopen.

Uitgangspunten van de FNV

De FNV wil dat de overheidsfinanciën ook op de lange termijn op orde zijn. Hierdoor wordt voorkomen dat rekeningen worden doorgeschoven naar jongeren en toekomstige generaties. De FNV vindt echter dat een bezuinigingspakket voor de lange termijn aan ten minste de volgende uitgangspunten moet voldoen:

- De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten.
- De positie van lagere en middeninkomens op de arbeidsmarkt mag niet worden geschaad.
- De koopkrachtgevolgen op de korte en langere termijn moeten aanvaardbaar zijn.
- De toegankelijkheid en kwaliteit van de publieke dienstverlening dient op peil te blijven.

De verhoging van de AOW-leeftijd scoort op deze uitgangspunten ronduit beroerd. Het optrekken van de AOW-leeftijd vergroot de inkomensverschillen, verslechtert de arbeidsmarktpositie van lagere en middeninkomens, heeft ongewenste koopkrachtgevolgen en schuift de rekening vooral door naar jongeren. Daarom werken we aan alternatieven.

Alternatieven voor de bezuiniging op de AOW

De FNV presenteert hieronder een aantal alternatieve voorstellen. Dit biedt slechts een overzicht van de vele mogelijke maatregelen. In totaal leveren zij veel meer op dan de beoogde bezuiniging van 4 miljard. Dit betekent dat maar een klein aantal van deze maatregelen nodig zal zijn om een alternatief voor de bezuiniging op de AOW te vinden. Het is nu ook nog niet het moment om tussen deze alternatieven definitieve keuzes te maken. De komende maanden bespreekt de FNV deze alternatieve voorstellen met leden en met niet-leden. Ook zal er door de FNV onderzoek worden gedaan naar het maatschappelijke draagvlak voor diverse varianten. En natuurlijk zal de FNV in SER-verband werken aan voorstellen die wel rechtvaardig uitpakken.

Maatregelen in de pensioensfeer

Het kabinet zoekt blijkbaar via de AOW-maatregel naar mogelijke bezuinigingen in de pensioensfeer. De FNV wil hierin heel terughoudend opereren. Maar een aantal voorstellen zijn wat haar betreft toch bespreekbaar.

Houdbaarheidsbijdrage AOW

De FNV wil dat iedereen naar draagkracht een bijdrage levert aan de financiering van de AOW. Nu is het nog zo dat welvarende gepensioneerden minder bijdragen dan werkenden met eenzelfde inkomen. Het kabinet heeft al besloten om vanaf 2011 geleidelijk een houdbaarheidsbijdrage in te voeren voor de AOW. Dit levert op termijn circa 0,5% BBP op. Tussen de bruto AOW van circa 9.000 euro en de tweede belastingschijfgrens van 18.000 euro is deze bijdrage niet van toepassing. Deze maatregel zou zodanig kunnen worden aangepast dat 65-plussers met de hogere en hoogste inkomens een volledige houdbaarheidsbijdrage betalen en dat lagere inkomens via een inkomensafhankelijke toeslag of ouderenkorting worden gecompenseerd voor een volledige heffing. De aanvullende houdbaarheidsbijdrage voldoet aan alle drie door de FNV gestelde uitgangspunten voor een rechtvaardiger alternatief. Volledige fiscalisering met inkomenscompensatie voor de lagere inkomens is mogelijk door de AOW-premie geleidelijk volledig te vervangen door belastingheffing. (Opbrengst: 0,2% BBP of 1,2 miljard)

Keuzevrijheid in de AOW

Op dit moment kent de AOW een vaste leeftijdsgrens, ongeacht of men langer doorwerkt of niet. De FNV kan zich voorstellen dat in de toekomst meer keuzemogelijkheden binnen de AOW worden opgenomen. Een voorbeeld hiervan is deeltijd-AOW voor mensen die ervoor kiezen om de laatste jaren van de loopbaan in deeltijd door te werken. Ook meer keuzevrijheid ten aanzien van de AOW-leeftijd is een mogelijkheid. De

normleeftijd blijft ongewijzigd op 65 jaar, zodat iedereen vanaf 65 jaar een volledige AOW kan ontvangen. Het vrijwillig uitstellen van de AOW levert per jaar een hogere AOW-uitkering op, maar het wordt voor mensen ook mogelijk om eerder dan 65 jaar AOW te ontvangen als ze geen aanvullende uitkering nodig hebben.

Doorwerkbonus

Het kabinet heeft in de begroting 2009 een doorwerkbonus geïntroduceerd voor werknemers die na hun 62ste doorwerken. De doorwerkbonus komt bovenop de verhoogde arbeidskorting voor werknemers die 57 jaar of ouder zijn. Deze bonus komt in zeer belangrijke mate ten goede aan mensen die zonder de bonus ook al wel zouden hebben besloten om door te werken. Voor de groep die kan doorwerken tot 67 jaar loopt de bonus op meer dan € 12.000. In feite is dit een indirecte pensioenaanvulling die ook wordt betaald door mensen die niet langer kunnen doorwerken. Er is al een driedubbele stimulans om langer door te werken, want langer doorwerken leidt   tot meer loon en tot meer pensioenopbouw   via oprenting van de pensioenuitkering tot een hoger pensioen. De doorwerkbonus is dus niet nodig om langer doorwerken te stimuleren. De doorwerkbonus en de bestaande arbeidskorting voor oudere werknemers kunnen worden samengevoegd tot een nieuwe regeling. (Opbrengst: 300 miljoen)

Lijfrenteaftrek en FOR

De lijfrenteaftrek is vergelijkbaar met het aftoppen van het pensioensparen met het verschil dat de lijfrenteaftrek alleen geldt bij een bestaand pensioentekort. De kwaliteit van veel regelingen staat onder druk door hoge kosten en risico's voor deelnemers. De FNV stelt voor deze te beperken. De fiscale oudedagsreserve (FOR) is een persoonlijke pensioenvoorziening voor ondernemers. De fictieve pensioenaf trek kan worden vervangen door feitelijke pensioenaf trek. (Opbrengst: 500 miljoen)

Het kabinet treft terecht maatregelen om de excessieve groei van topinkomens te beperken

Onderdeel daarvan kan zijn om bijvoorbeeld boven de 'Wellink-norm' grenzen te stellen aan de aftrekbaarheid van de pensioenpremie (geen eindloonregelingen, geen reparaties over oude dienstjaren, geen pensioenexitregelingen e.d.). (Opbrengst: 100 miljoen)

Verhogen arbeidsdeelname

Verhoging van de arbeidsparticipatie is een van de beste manieren om armoede te kunnen bestrijden, de sociale cohesie te bevorderen en integratie te bewerkstelligen. Een hogere arbeidsparticipatie leidt via meer belasting en premieontvangsten ook tot een groter draagvlak voor collectieve voorzieningen.

Daarom vindt de FNV een hoge en hoogwaardige arbeidsparticipatie het beste middel voor het sociaaleconomische beleid op de middellange termijn. Op de middellange termijn moet Nederland het nog sterker dan nu hebben van hoogwaardige werkgelegenheid met een hoge arbeidsproductiviteit in de steeds verder globaliserende wereld.

In de arbeidsmarkt betekent dit dat we het belastingstelsel zo moeten inrichten dat werken loont. Dit is vooral ook een aandachtspunt in het loongebouw tussen minimumloon en anderhalf keer modaal waar vaak marginale tarieven heel hoog zijn ook vanwege de diverse toeslagen. Een ander aandachtspunt is dat we moeten voorkomen dat we al te gemakkelijk collectieve voorzieningen ook gratis geven aan mensen die beschikbaar zouden kunnen zijn voor de arbeidsmarkt maar daar niet voor kiezen.

De investeringen in onderwijs en aanvullende scholing van werknemers blijft achter bij concurrerende landen

Daarom is het nodig om meer te investeren in beter onderwijs en in meer scholing van onze beroepsbevolking onder het motto: leren loont. In het arbeidsmarktvoorzieningenbeleid betekent dit dat we via een sluitende aanpak iedereen die beschikbaar is voor arbeid ook aan passend werk of een passende scholing moeten helpen. Het leeftijdsbewust personeelsbeleid in arbeidsvoorwaarden dient meer te worden gericht op scholing om de arbeidsproductiviteit en de arbeidsdeelname te vergroten. Dit pakket leidt op de korte termijn niet tot bezuinigingen, maar op de lange termijn wel tot extra inkomen en welvaart. (Opbrengst: 500 miljoen)

Recht op langer doorwerken

Werknemers hebben nu geen recht op langer doorwerken. Hierdoor zijn er groepen die op 65-jarige leeftijd verplicht worden ontslagen, terwijl ze zelf graag vrijwillig langer zouden willen doorwerken. De FNV wil het recht op langer doorwerken invoeren. Dit levert een bijdrage aan de arbeidsdeelname en heeft door aanvullende belastingen een positief effect op de overheidsfinanciën. De FNV wil verder in overleg met werkgevers afspraken maken over bepalingen in cao's waarin 65 jaar als mogelijke reden voor ontslag is opgenomen. (Opbrengst: 600 miljoen)

Afschaffing van de overdraagbare heffingskorting

De overdraagbare heffingskorting beperkt de arbeidsdeelname van niet-werkende partners. Deze regeling benadeelt werkende partners financieel ten opzichte van niet-werkende partners. Deze regeling past niet meer in een tijd van veel tweeverdieners en emancipatie. Het kabinet heeft ervoor gekozen de overdraagbaarheid geleidelijk in te perken over een periode van 15 jaar. De regeling kan ook sneller worden afgebouwd en/of de vrijstellingen van de groep tot geboortjaar 1970 niet-werkende ouders met kinderen tot en met 6 jaar (terwijl de basisschool vanaf 4 jaar geldt) kunnen worden ingeperkt. (Opbrengst 0,15% BBP, ongeveer 1 miljard).

Verbeterde combinatie werken en zorgen

Het is van belang om verschillende bestaande verlofregelingen te flexibiliseren om werk, zorg en privé beter te kunnen combineren. Ook flexibele werktijden leveren een bijdrage aan de verhoging van de arbeidsdeelname. (Opbrengst: 100 miljoen)

Re-integratie

Sinds een aantal jaren is marktwerking ingevoerd voor re-integratiebedrijven. Er zijn voldoende aanwijzingen dat de markt voor re-integratie onvoldoende functioneert. Door middel van normstelling kunnen de middelen voor re-integratie effectiever worden ingezet, zodat meer mensen met resultaat naar ander werk worden begeleid. Op dit moment van dreigende massawerkloosheid hebben we hoge re-integratiebudgetten nodig. Maar op termijn, bij een opnieuw krappe arbeidsmarkt, kan worden volstaan met kleinere re-integratiebudgetten. De hier bedoelde re-integratiemiddelen hebben nadrukkelijk geen betrekking op de WSW en WAJONG. (Opbrengst: 200 miljoen)

Rechtvaardige financiering van de zorg

Een goede en voor alle burgers toegankelijke (gezondheids)zorg is een van onze grondrechten. In de afgelopen jaren zijn de zorguitgaven in Nederland explosief gestegen. Dat heeft deels te maken met een inhaalslag die we achter de rug hebben. Deze was het gevolg van de budgettering in de zorg die vooral in ziekenhuizen tot lange wachttijden leidde. Maar de kostenexplosie hangt vooral samen met de sterke groei van de vraag naar zorg. Dat komt niet door de vergrijzing. Maar wordt vooral veroorzaakt door de groei van de zorgtechnologie. Allerlei nieuwe dure technieken, behandelingen, medicijnen, preventieve onderzoeken doen hun intrede. De marktwerking in de zorg versterkt de vraag naar deze behandelingen steeds verder. Marktpartijen hebben er belang bij om mensen aan te sporen van extra mogelijkheden gebruik te maken, zodat deze technieken zich terugverdienen. Bij de start van het nieuwe kabinet leidde deze ontwikkeling ertoe dat een heel groot deel van de beschikbare budgettaire ruimte aan extra zorguitgaven moest worden toebedeeld. De politiek heeft immers in het huidige zorgstelsel slechts beperkte mogelijkheden om de autonome groei van de vraag naar zorg te beheersen. In de komende jaren kunnen we in Nederland niet ontkomen aan de bezinning op de vraag hoeveel we bereid zijn om van onze totale inkomensgroei te besteden aan groei van de zorguitgaven.

De FNV is in de regel geen voorstander van pakketverkleining. Daarmee wordt bedoeld dat zorg uit de collectieve verzekeringen – Zorgverzekeringswet of de AWBZ – wordt gehaald en verplaatst naar de aanvullende verzekeringen zonder acceptatieplicht, werkgeversbijdrage of zorgtoeslag. Hierdoor komt de toegankelijkheid van de zorg voor mensen met een zwakke gezondheid en/of een laag inkomen in gevaar. De FNV wil de stijgende kosten beheersen zonder de toegankelijkheid van noodzakelijke zorg te bemoeilijken of de kwaliteit van de zorg aan te tasten.

Zorgtoeslag en premies ZVW

De Zorgverzekeringswet wordt nu voor de helft uit nominale premies (vast bedrag) en voor de helft uit inkomensafhankelijke premies gefinancierd. De nominale zorgpremie ligt in Nederland vrij hoog. Daarom kennen we de inkomensafhankelijke zorgtoeslag. De zorgtoeslag stijgt jaarlijks fors meer dan de inflatie door de stijging van de nominale premies. Bij ongewijzigd beleid ontvangt in de toekomst bijna 90% van de bevolking een zorgtoeslag. Dit leidt tot het onnodig rondpompen van geld (nu al 5,5 miljard). Het kabinet heeft zich tot doel gesteld om dit mechanisme te beperken. De nominale premies kunnen in de toekomst worden bevroren of dalen. Het is mogelijk om niet de helft maar een kwart van de kosten van de Zorgverzekeringswet nominaal te financieren. De inkomenssolidariteit kan worden vergroot door de premie voor een groter deel inkomensafhankelijk te maken. Dit leidt tot minder bureaucratie en een eerlijke verdeling van lasten. Ten slotte zal in de toekomst moeten worden bezien hoe de stijgende zorgpremies worden verdeeld over werkgeverspremies en over werknemerspremies. Dit is ook van belang om een redelijke premieverdeling tussen 65-plussers en 65-minners te handhaven omdat 65-plussers de werkgeverspremies over hun aanvullende (pensioen)inkomen zelf betalen. (Opbrengst: 0,4% BBP)

Evenredige eigen betalingen

Er is goede reden voor terughoudendheid met eigen betalingen. Uit onderzoek blijkt dat mensen zich niet laten weerhouden om naar de zorgverlener te gaan met uitzondering van de laagste inkomens. Het eigen risico in de zorgverzekeringswet is momenteel een vast bedrag. Maar waarom zou voor de laagste inkomens de drempel om naar noodzakelijke zorgverleners te gaan hoger moeten zijn dan voor de hogere inkomens? Bij noodzakelijke bezuinigingen zal de politiek mogelijk besluiten om het vaste bedrag verder te verhogen. De eigen betalingen kunnen zo worden ingericht dat alle inkomensgroepen evenredig bijdragen om de toegankelijkheid voor de lagere inkomensgroepen in de toekomst te waarborgen. (Opbrengst: 0,2% BBP)

Wonen en zorg

Mensen betalen hun hele leven zelf voor hun huisvesting. Mensen in verzorgings- en verpleeginstellingen ontvangen niet alleen zorg, maar maken ook gebruik van woonruimte. De kwaliteit van die huisvesting blijft achter bij de stijgende woonwensen. Ouderen die nog zelfstandig wonen, dienen hun woonlasten volledig zelf op te brengen. Het geld dat beschikbaar wordt gesteld voor de zorg kan ook uitsluitend worden bestemd voor de zorg om de kwaliteit te waarborgen. Dit betekent dat wonen en zorg worden gescheiden. Mensen betalen dan zelf voor huisvesting, maar krijgen ook recht op huurtoeslag. (Opbrengst: 0,1% BBP)

Woningmarkt

Bij de woningmarkt is sprake van onevenwichtige subsidiestromen tussen huurders en woningeigenaren en binnen de groep woningeigenaren. Het aantal eigen woningen is circa 4 miljoen ten opzichte van circa 3 miljoen huurwoningen. Maar het nettobedrag aan hypotheekrenteaftrek (minus eigen woningforfait) bedraagt zo'n 24 miljard, terwijl de huurtoeslag 2 miljard bedraagt.

Binnen de groep eigenwoningbezitters worden de hogere inkomens fors extra bevoordeeld. De hoogste inkomens profiteren met hun € 6,9 miljard (31% van het totaal) aanzienlijk meer van de aftrek dan de laagste inkomens die het met € 0,7 miljard moeten doen (3% van het totaal). De twee hoogste inkomensgroepen samen genieten 48% van de aftrek. Op deze wijze wordt de zogenaamde progressie in het Nederlandse belastingtarief voor een groot deel ongedaan gemaakt.

Verder leidt deze belastingkorting tot hogere prijzen voor woningen. Hierdoor kunnen zelfs starters met een middeninkomen en de groeiende groep alleenstaanden bij een bank geen hypotheek krijgen omdat hun inkomen daarvoor te laag is. Ook moeten de belastingtarieven steeds verder omhoog om de belastingaftrek te kunnen blijven financieren. De FNV pleit voor een integrale benadering van de woningmarkt met een meer neutrale behandeling van huren en kopen: ondersteun huishoudens met een gelijk inkomen in de huur- en koopsector op een meer gelijkwaardige manier. Dit betekent een meer gerichte ondersteuning van de woningvraag van lagere en midden inkomens. De belastingvoordelen moeten niet generiek, maar meer specifiek voor de niet-koopkrachtige vraag worden ingezet. Op de langere termijn dienen het eigen woningforfait en de hypotheekrenteaftrek te worden samengevoegd tot een nieuwe regeling voor eigenaren en kan

de gemaximeerde huurstijging in combinatie met de huurtoeslag worden omgevormd in een woontoeslag.

In een beleid gericht op het beter functioneren van de woningmarkt zal ook de positie van huurders aandacht vragen. Voor starters is het moeilijk om een betaalbare huurwoning te vinden. Dit heeft ook te maken met het aantal scheefwoners (dat wil zeggen mensen met een lage huur in relatie tot hun inkomen) in de sociale huursector. Tenslotte behoeft de positie van de woningcorporaties aandacht. De 2,4 miljoen woningen van corporaties zijn ruim vier keer lager gewaardeerd ten opzichte van de marktprijs. Er moet gekeken worden naar de verbetering van de aansturing van corporaties vanuit het publieke belang.

Eigen woningforfait

Het kabinet neemt een zeer beperkte stap via het verhogen van het eigen woningforfait (van 0,55% naar 2,35%) boven de 1 miljoen euro en vervolgens het geleidelijk uithollen van deze grens door deze te bevriezen. Een aanvullende opbrengst wordt gegenereerd het eigen woningforfait te verhogen door een hoger percentage vanaf 750.000 euro in te zetten (opbrengst circa 0,2% BBP).

Hypotheekrenteaf trek

Het vervallen van de hypotheekrenteaf trek boven de hypotheekschuld van 1 miljoen euro en deze niet indexeren levert een hogere houdbaarheidsmaatregel op van 0,5% BBP. Hypotheekrenteaf trek richt zich op beperken van schuldfinanciering. Verhogen van het eigen woningforfait richt zich op het belasten van het eigen vermogens in het huis. Dit zit dicht aan tegen belastingen van het eigen huis in box 3 (forfaitaire vermogensrendementsheffing). Ook kan de hypotheekrenteaf trek worden versoberd door voor iedereen hetzelfde percentage (42%) als aftrekpost in te voeren. De hypotheekrenteaf trek beperken boven 750.000 euro in plaats van 1 miljoen euro biedt extra budgettaire ruimte om de overdrachtsbelasting te verlagen. Een lagere overdrachtsbelasting zal leiden tot meer verhuizingen en levert een bijdrage aan de mobiliteit op de arbeidsmarkt. (opbrengst 0,5% BBP)

Fiscale stelsel

Door de kredietcrisis loopt de staatsschuld veel harder op dan gepland. Daarom wil het kabinet nu extra langetermijnmaatregelen treffen.

De FNV vindt dat de politiek moet bezien of er in dat kader ook verstandige belasting maatregelen mogelijk zijn. Bij belastingmaatregelen wil de FNV oog houden voor negatieve koopkracht en werkgelegenheidseffecten die verhoging van belastingen met zich mee kunnen brengen. Vandaar dat de FNV niet kiest voor generieke verzwareningen, maar juist op zoek is naar specifieke maatregelen die goed zijn voor het milieu en die de lagere- en middeninkomens ontzien.

Ongeveer een keer in de tien jaar vindt er een algehele herziening van het belastingstelsel plaats. De laatste belastingherziening is in 2001 ingegaan. De FNV vindt dat het gewenst is om op korte termijn tot een fundamentele herziening te komen. De belastingwetgeving moet beter gericht worden op de belangrijkste uitdagingen waar Nederland de komende jaren mee geconfronteerd wordt. Belastingen en premies zijn nodig om te voorzien in publieke diensten en de inkomensbescherming van mensen die het nodig hebben. Een toekomstige belastingherziening moet ervoor blijven zorgen dat daarvoor genoeg geld blijft binnen komen. In de wijze waarop het geld bij de overheid binnen komt, kunnen keuzes gemaakt worden waardoor de belastingwetgeving beter bijdraagt aan de doelstellingen van sociaaleconomisch beleid.

In de huidige discussie over AOW-leeftijd, de fiscalisering van de AOW, de zorgpremies, de hypotheekrente-aftrek en milieuheffingen wordt te veel geïsoleerd over één aparte maatregel gediscussieerd, met als gevolg sterk oplopende emoties. Het mooie van een algehele belastingherziening is dat je een integraal pakket van maatregelen kunt doorvoeren. Als dit op een goede manier gebeurt, kunnen de uitkomsten voor de burgers redelijk evenwichtig zijn. Er zijn fiscale regelingen waarin het draagkrachtprincipe niet voldoende tot zijn recht komt. De hoofdlijn van deze belastingherziening zou gericht moeten zijn op grondslagverbreding en beperken van de aftrekposten om zo mogelijk de tarieven te kunnen verlagen. Dit in het belang van de bevordering van de arbeidsparticipatie en rechtvaardige inkomensverhoudingen. In dat kader zijn de volgende maatregelen bespreekbaar:

Introductie toptarief van 60% boven € 250.000

Onder invloed van de Reagan/Thatcher filosofie zijn in de jaren tachtig en negentig de belastingen voor de echt rijken wereldwijd sterk verlaagd. Daarmee is het beginsel dat de stevige schouders de zwaarste lasten dragen ondermijnd.

Deze verlaging was blijkbaar geen reden om de bruto inkomensgroei van topinkomens te matigen. Het tegendeel was het geval. De echte topinkomens groeiden in de afgelopen 25 jaar twee tot drie keer zo hard als modaal. De kredietcrisis leidt nu wereldwijd tot een herbezinning op deze scheefgroei. Daarmee verbeteren de mogelijkheden om toptarieven in de belastingen weer wat progressiever te maken. Dat geldt zeker als we in Europa met z'n allen uitspreken deze globale richting in te slaan. (Opbrengst 300 miljoen ofwel 0,05% BBP)

Vermogensbelasting en successierechten

Gelijke kansen voor alle burgers zijn niet gebaat bij een situatie waarin de een geboren wordt met niet één maar met wel tien gouden lepels in de mond. En ongelijkheid in inkomen vloeit ook sterk voort uit de grote verschillen in vermogensbezit.

De kredietcrisis vraagt om een sterkere aanpak van belastingparadijzen en van allerlei vormen van zwart geld. Dit verbetert de mogelijkheden om voor topvermogens en voor toperfenissen te komen tot een grotere progressiviteit in de belastingheffing.

In Angelsaksische landen (VS, VK) ligt de vermogensbelasting op circa 6%, terwijl de vermogensrendementsheffing in Nederland $30\% \times 4\% = 1,2\%$ bedraagt.

Mogelijk kan in de vermogensrendementsheffing een progressieve structuur worden ingebouwd. Een hoger percentage in combinatie met een hogere schijf (nu vanaf € 20.000) naar bijvoorbeeld 3% vanaf € 50.000 per individu/€ 100.000 huishouden).

Afschaffen aftrek voor schulden in box 3 zodat box 3 een heffing wordt op bruto vermogen (Opbrengst: 500 miljoen)

Een verhoging van het forfaitaire rendement met 1% in box 3 boven een vermogen van € 500.000. (Opbrengst: ongeveer 200 miljoen)

Een verhoging van de successiebelasting bij erfenissen van meer dan € 500.000. (Opbrengst: 200 miljoen)

De aangekondigde verlaging van de successierechten per 2010 verhoogt de vergrijzingskosten en is met het oog op de vergrijzing niet verstandig. Niet doorvoeren en wel grondslagverbetering. (Opbrengst: 236 miljoen)

Aanpassen (verlaagd) BTW-tarief

Iedereen betaalt belasting op consumptie in de vorm van de BTW.

- Een beperkte verhoging van 1%-punt (van 19% naar 20%): opbrengst 2,2 miljard.
- Een verhoging van het verlaagde BTW-tarief van 6% naar 7%: opbrengst 766 miljoen.
- Het verlaagde BTW-tarief geldt voor eerste levensbehoeften maar is door allerlei sectorale lobby's ook van toepassing verklaard op bijvoorbeeld sierteelt, kermissen, circussen, logiesverstrekking, boeken, bibliotheken. Hiermee is in totaal € 3,7 miljard gemoeid. Bezien zou kunnen worden hoe door (geleidelijke) optrekking naar het normale BTW-tarief op termijn een taakstelling van € 1 miljard (0,16% BBP) kan worden gerealiseerd.

Fiscale vergroening

Fiscale vergroening leidt tot een duurzame economische ordening, waarbij werkelijke kosten worden doorberekend. Ook kan hierdoor ongewenste lastenverzwaring op arbeid worden voorkomen.

Mogelijke instrumenten zijn een Europese kerosinebelasting in plaats van vliegtax (300 miljoen), het afschaffen

van de landbouwwijziging (200 miljoen), het afschaffen van de korting voor glastuinbouw (200 miljoen), een heffing op niet-duurzaam geproduceerd hout, winning oppervlaktedelfstoffen, bestrijdingsmiddelen en export van afval (500 miljoen), het afschaffen van de accijnsvrijstelling raffinaderijen en verhoging van grondwaterbelasting voor gebruik vanaf 30 duizend kubieke meter (100 miljoen), een heffing op koolwaterstoffen (olie en gas) (500 miljoen), MRB-vrijstelling voor taxi's en teruggaveregelingsmaatregelen voor taxi's in de BPM (200 miljoen), rode dieselaccijns gelijk trekken aan de accijns voor 'normale diesel' (100 miljoen), een dieseltoeslag in de BPM (400 miljoen), CO₂ heffing in plaats van MRB (verschuiving), het afschaffen brandstofaccijnsvrijstellingen (200 miljoen), een vaarbelasting voor recreatievaartuigen (100 miljoen), het afschaffen MRB-vrijstelling oldtimers (100 miljoen). (Totale maximale opbrengst 2,9 miljard)

Energiebelasting

Als gevolg van de recessie zijn de olieprijsen het afgelopen half jaar sterk gedaald, waardoor de aardgas-prijzen die door de energiebedrijven worden berekend vanaf juli 2009 ook fors zullen gaan dalen met naar verwachting 35%. Hierdoor zullen investeringen in isolatie en energiezuinige apparaten uitblijven, waardoor de klimaatdoelstellingen voor huizen en gebouwen voor de komende jaren moeilijker haalbaar worden. Ook zullen de maatregelen van het kabinet, zoals een subsidie voor energiebesparing in huizen, minder effect hebben. Daarnaast zal er op het gebied van het isoleren van gebouwen en het installeren van energiezuinige apparaten minder werk zijn voor bouwvakkers en installateurs. Voor het klimaatbeleid en voor de werkgelegenheid is het van groot belang dat de stimulans voor energiebesparing niet ongedaan wordt gemaakt door de plotseling grote daling van de aardgasprijs. De verwachte daling van de aardgasprijs medio 2009 kan worden gecompenseerd door een verhoging van de energiebelasting op aardgas. De verhoging moet voldoende groot zijn om energiebesparing te stimuleren, maar het is niet de bedoeling dat de verhoging van de energiebelasting groter is dan de daling van de aardgasprijs. Een verhoging van € 0,10 per m³ zorgt in 2010 voor € 1,2 miljard euro aan extra belastingopbrengsten en een daling van de CO₂ uitstoot met 0,6 Mton, vergelijkbaar met de CO₂ uitstoot van ongeveer ruim 200.000 personenauto's. De opbrengsten kunnen worden teruggeluid naar huishoudens door de inkomstenbelasting evenredig te verlagen. Dit zal in combinatie met de gedaalde aardgasprijs leiden tot een lastenverlichting. (Opbrengst nihil door terugsluis)

Renteaftrek in de vennootschapsbelasting

De renteaftrek heeft ertoe geleid dat het voor het bedrijfsleven aantrekkelijk was om zich te financieren met vreemd vermogen. Hierdoor is de solvabiliteitspositie beperkt en zijn bedrijven kwetsbaar geworden voor faillissementen en overnames, door onder andere private equity. (in totaal is met de renteaftrek 4,6 miljard gemoeid). Ook worden gevestigde bedrijven voorgetrokken boven startende, innovatieve bedrijven. De renteaftrek kan worden beperkt met het oog op het verminderen van risico's voor bedrijven en meer stabiliteit voor de langere termijn. De lasten voor het bedrijfsleven kunnen gedeeltelijk worden gecompenseerd door het eigen vermogen gedeeltelijk aftrekbaar te maken. (Opbrengst: 0,5% BBP)

Tarieven vennootschapsbelasting

In de eerdere kabinetten Balkenende is de Vpb in stappen fors verlaagd van 29,1% tot 25,5%. We stellen voor deze met 2%-punt te verhogen naar 27,5%. Als alternatief is het mogelijk de grondslag van de Vpb aan te passen. Startende, innovatieve bedrijven en zelfstandigen dienen te worden gecompenseerd via de MKB-winstvrijstelling. De FNV stelt voor om onderzoek te verrichten naar de mogelijkheid om de vennootschapsbelasting voor banken aanvullend te verhogen of een andere heffing in te voeren als maatschappelijke bijdrage aan het opruimen van de schade van de kredietcrisis. (Opbrengst: 800 miljoen)

BPM

De BPM wordt verlaagd als compensatie voor de invoering van de kilometerheffing. Nu de kilometerheffing tot nader order is uitgesteld en de invoering onzeker lijkt, ligt het voor de hand om de verdere daling van de BPM op te schorten totdat de besluitvorming over de invoering van de kilometerheffing is afgerond.

Inkomensafhankelijke kinderbijslag

Er bestaan verschillende regelingen om ouders met kinderen tegemoet te komen in de kosten, zoals de kinderbijslag, het kindgebonden budget en de kinderopvangtoeslag. Sommige van deze regelingen zijn inkomensafhankelijk en andere niet. De verschillende regelingen kunnen worden samengevoegd tot een brede inkomensafhankelijke regeling. (Opbrengst: 100 miljoen)

Overige maatregelen

Integratie taken provincies en waterschappen

De provincies en waterschappen verrichten beide taken op het gebied van ruimtelijke ordening, onderhoud van (vaar)wegen en landschapsbeheer. Een onderzoek kan worden uitgevoerd naar de mogelijkheden om taken van provincies en waterschappen te integreren. Hierdoor kan aanwezige kennis worden gebundeld, worden de nu al deels overlappende taken samengevoegd en hoeven er niet twee keer aparte verkiezingen te worden georganiseerd. (Opbrengst: afhankelijk van uitkomst onderzoek)

Infrastructuurfonds

De reële groei op het infrastructuurfonds bedraagt jaarlijks 2,8%. Dit betekent dat het infrastructuurfonds elk jaar meer stijgt dan de inflatie. Na afloop van de kredietcrisis kan de reële groei met 1%-punt worden verlaagd tot 1,8%. (Opbrengst: 3,8 miljard)

Fonds economische structuurversterking

In het FES komt 40% van de Nederlandse aardgasbaten terecht, waarmee investeringsprojecten voor het versterken van de economische structuur worden gefinancierd. Uit evaluatie blijkt dat de middelen niet allemaal effectief worden ingezet. De effectiviteit kan worden vergroot door in te zetten op kansrijke innovaties en een eventuele stijging van de aardgasprijs niet langer door te geven aan het fonds. (Opbrengst: 500 miljoen)

Kansspelbelasting

Het verhogen van de kansspelbelasting kan een bijdrage leveren aan het bestrijden van gokverslaving. Gokken via internet wordt momenteel niet belast. Er zijn maatregelen nodig om ervoor te zorgen dat internetgokken op dezelfde manier wordt belast als andere kansspelen. (Opbrengst: 50 miljoen)

Windenergie: the Dutch Windmill

The Dutch Windmill is de grootste windturbine ter wereld in de vorm van een oer-Hollandse windmolen op zee vlak voor de kust. Deze combineert historie en Hollands Glorie met duurzaamheid en innovatie. Deze toeristische attractie is fysiek toegankelijk voor bezoekers en vormt een mogelijk nieuw wereldwonder dat als landmark bij uitstek past bij Nederland. Het symboliseert de verbinding tussen ons land en de elementen wind en water en versterkt onze koppositie op het gebied van waterwerken (uitstralingskracht). De windmolen bevat een uniek uitzicht op land en water, met horeca en informatie over de Nederlandse geschiedenis, historische windmolens en moderne windenergie. The Dutch Windmill is als Gateway to Holland en duurzame energiebron zowel esthetisch als functioneel. Het is een investering die door de levering van windenergie en de opbrengst van toerisme binnen enkele jaren kan worden terugverdiend. De FNV is zich ervan bewust dat The Dutch Windmill bestuurlijke moed, doorzettingsvermogen en geloof in eigen kunnen vergt. (Opbrengst: 200 miljoen)

Reacties en suggesties FNV-leden:

“De staat heeft de banken geholpen. Kunnen de banken, in ruil daarvoor, niet verplicht gesteld worden om af te dragen om de AOW-leeftijd van 65 jaar betaalbaar te houden? Wellicht is het mogelijk om hiervoor een constructie te bedenken. Het helpen van de banken was in het belang van alle Nederlanders, maar ook op kosten van alle Nederlanders, het helpen door de banken bij de pensioenproblemen is een mooie tegenprestatie voor diezelfde Nederlanders.”

M. de Nijs, Hulst

“Beperk de hypotheekrenteaftrek tot de laagste belastingschaal. Dit heeft als gevolg dat iedereen dezelfde aftrek krijgt, dus veel eerlijker lastenverdeling. De invoering van een dergelijk voorstel zal zeker gemor geven bij de sterkste schouders, maar een korte overgangsperiode van 5 jaar om te wennen aan een minder riante aftrek moet toch wel genoeg zijn.”

J. de Roo, Dronten

“Met het voorstel van het kabinet om door te werken tot 67 kan ik het niet eens zijn. Volgens mij denkt het kabinet dat iedereen studeert en pas na zijn 22ste gaat werken. In dit land zijn ook nu nog veel jongeren die na hun vmbo een bbl-opleiding volgen en dus al op 16- of 17-jarige leeftijd gaan werken. Dat is nu. Ik ben zelf 53 jaar, ben ook op mijn 16e gaan werken en heb in de avonduren gestudeerd voor mijn Meao. Ik moet er niet aan denken dat ik tot mijn 67ste moet werken. Ook zou het beter zijn dat de mensen die nu werkloos zijn tussen de 50 en 65 aan de slag kunnen. Een optie die geld oplevert is de hypotheekaf trek te beperken, ik stel voor vanaf € 400.000.”

H. ten Klooster, Dalfsen

“De AOW bestaat al, ongewijzigd, 50 jaar. Van pensioenopbouw was geen sprake. Evenmin dat veel mensen konden studeren of een beroepsopleiding volgen. Mensen gingen werken vanaf 15 jaar. Nu gaan veel mensen werken vanaf 23 - 26 jaar. Ik vind dat er naar het arbeidsverleden gekeken moet worden en dat we niet star moeten kijken naar alleen leeftijd. Flexibilisering van de AOW- leeftijd dus, afhankelijk van de zwaarte van beroep, lichamelijk zowel als geestelijk. Voor bezuiniging kan gekeken worden naar de ‘aanrechtsubsidie’, een discriminerende regeling van werkende vrouwen ten opzichte van vrouwen die alleen in het huishouden actief zijn. Deze regeling past niet meer in deze tijd.”

C.A. van der Linden, Geldrop

“AOW flexibel maken, bijvoorbeeld door inwisseling van studiefinanciering tegen AOW-rechten. Elk jaar studiefinanciering (wel een goede!) goed voor een jaar later AOW of 2% korting! (zoals voor mensen die in buitenland hebben gewoond zoals ik.)”

M. Bloemberg, Wageningen

“Eigen woningbezit ook in box-3 plaatsen. Daarmee wordt renteaftrekvoordeel voor iedereen gelijk (30%) en aftoppen tot nationale hypotheekgarantie. Extra winst overhevelen naar verlaging van schijf 2 naar 38%. Onderscheidt tussen volksverzekering en belasting opheffen door het gewoon allemaal tot belasting te benoemen (volledige fiscalisering AOW). Niemand ziet het onderscheid nu echt. Hiermee wordt ook een vereenvoudiging van de regels bereikt.”

N.A.J. Grashorn, Rotterdam

“Naar mijn mening zou een systeem in werking gezet moeten worden, waar gekeken wordt naar het arbeidsverleden. Dit geldt ook voor andere uitkeringen dus waarom niet voor de AOW. Er zijn mensen die arbeid verrichten vanaf het 16e levensjaar. Ik zou het billijk vinden dat deze mensen na bijvoorbeeld 45 jaar arbeid van hun AOW en pensioen mogen gaan genieten. Als ik kijk naar de hogeropgeleiden, die gaan werken als zij in de twintig zijn en hebben dan nog niets bijgedragen aan de AOW. Is dit rechtvaardig? Het blijft een enorm minpunt van dit en andere kabinetten dat mijn AOW niet in de spaarpot terecht komt maar op verbruikt wordt. Het is en blijft een moeilijk punt, maar afhankelijk van de bedrijfstak kun je niet verwachten dat iemand die zware lichamelijke arbeid verricht na zijn 65e nog niet met pensioen kan gaan.”

R. Schoonderwoerd, Hillegom

“Ik vind het goed dat de FNV strijdt voor het behoud van pensioenrecht op 65-jarige leeftijd. Ik vind wel dat het gemakkelijker moet worden voor mensen die zich op die leeftijd nog lang niet oud voelen om gewoon door te gaan. Geen verplicht huisarrest als je 65 wordt, maar keuzevrijheid.”

J. van Rosevelt, Harkstede

“Waarom niet gedacht over AOW op maat:

Veel pensioen? - minder tot geen AOW • Lage opleiding, veel lichamelijk werk, eerder begonnen met werken? - eerder AOW • Hoge opleiding, later begonnen met werken, geen lichamelijk werk? - later AOW Herintreders (moeders, werknemers uit ander werkgebied) - spreek af hoe de jaren zonder ‘regulier’ werk meetellen voor AOW-leeftijd • 60 of ouder? - kortere werkweek, langzaam afbouwen • Doorwerken na 65? - bied faciliteiten op maat.

Mijns inziens valt er op dit gebied veel te verzinnen dat voor iedereen acceptabel is.”

G. Huis, Amersfoort

- schrap de JSF; ik geloof helemaal niets van die extra banen en zelfs de top van de Amerikaanse defensie gelooft er niet in;
- fiscaliseer de AOW, zodat ook bij ouderen de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen en solidariteit tussen generaties bevorderd wordt;
- stimuleer bouwbedrijven, schildersbedrijven en dergelijke door onderhoud van huizen weer aftrekbaar te maken, en schrap in ruil daarvoor de aftrekbaarheid van hypotheeken boven bijvoorbeeld € 500.000.”

J. Schutten, Venlo

“Is het niet mogelijk om de kinderbijslag inkomensafhankelijk te maken? (Ik heb zelf geen kinderen maar het verbaast mij dat iedereen een gelijk deel krijgt.) Dit levert de regering ook weer geld op en laat ze van mijn AOW-leeftijd afblijven.”

A. Siemers, Groningen

“Ik hoor om mij heen van mensen tussen de 60 en 70 jaar dat ze ook op zoek zijn naar een deeltijdbaan, misschien is het mogelijk om vanaf je 60ste of 62ste levensjaar tot je 67ste jaar (dan met AOW) eerst een jaar 80% daarna voor 60% te werken tegen inlevering van een aantal vakantiedagen 20% salaris en een of twee pensioenjaren. Het voordeel is ook dat men kan leren om de vrije tijd in te delen.”

M. Hak, Arnhem

“De crisis is veroorzaakt door bankiers, managers, speculanten en aandeelhouders; waarom moeten werknemers ervoor opdraaien? Waarom niet gekeken naar de jarenlang ten onrechte opgestreken bonussen en de buitengewoon riant salarissen, ondanks de aangerichte schade? Waarom gaan die lieden niet terugbetalen? Omdat ze van die nette contracten hadden? Werknemers met net zo nette contracten worden nu gewoon aan de dijk gezet. En als de AOW-verhoging doorgaat anderen ook: er zullen mensen in de WW, en dus de Bijstand, en de WAO blijven komen. En dat straks twee jaar langer. Je kan voorspellen dat er dan gezegd zal worden dat er wel erg veel mensen in de WAO en de Bijstand zitten: dus bezuinigen. En waarom zijn of lijken forse uitgaven als de hypotheekrenteaftrek en de JSF onbespreekbaar? En de miljarden voor de banken zouden toch terugkomen? Waarom dan bezuinigen?”

J. Koopman, Zeist

“Als alternatief voor het verhogen van de AOW-leeftijd zou ik graag een vrijwillige doorwerkregeling willen zien. De mensen die niet in staat zijn om door te werken, moeten gewoon hun AOW op 65-jarige leeftijd kunnen krijgen.”

G.C.M. Meijer, Delft

“Ik vind dat als mensen veertig jaar gewerkt hebben, het voor hen genoeg is. Echter diegenen die laat in het arbeidsproces zijn begonnen, voor hen is het wel werken tot je 67e jaar. In veel landen is dat al zo. Wij moeten ook zien dat wij onze kinderen niet opscheppen met een hoge prijs, zodat wij nu maar kunnen goed kunnen leven.”

J. Plugboer, Castricum

“Schaf de aftrekpost giften af. Dit is een echte rijkeluisaftrekpost. Denk je echt dat mensen minder geven aan goede doelen? Denk het niet, maar die aftrekpost is wel mooi meegenomen. Als je geld zoekt om de 65 te behouden.”

W. Beiler, Utrecht

Slot

De FNV wil een goede oudedagsvoorziening houden voor alle mensen. Het stelsel moet zeker ook beschikbaar blijven voor de werknemers met lagere en middeninkomens en mensen met gezondheidsbeperkingen met minder gunstige arbeidsmarktperspectieven tussen 60 en 65 jaar. In de komende jaren zal het een grote opgave zijn om de arbeidsparticipatie over de hele linie en in het bijzonder de arbeidsdeelname tot aan 65 jaar te verhogen. Werknemers die willen doorwerken na hun 65e jaar moeten daarvoor betere mogelijkheden krijgen dan nu het geval is. Meer arbeidsdeelname van mensen die dat kunnen, is de beste manier om een goede AOW voor iedereen in stand te houden.

Er zijn nog veel regelingen die een selecte groep bevoordelen ten koste van anderen die het meer nodig hebben, zoals in het fiscale stelsel, de woningmarkt, de zorg en op de arbeidsmarkt. Een alternatief voor de bezuiniging op de AOW zal ook gevolgen hebben voor groepen mensen. Volledig pijnloze bezuinigingen bestaan niet. Maar er zijn genoeg mogelijkheden die beter en rechtvaardiger zijn dan de onnodige, oneerlijke en ondoordachte bezuinigingen op de AOW en de aanvullende pensioenen die het kabinet voorstelt.

De FNV heeft in dit boekje veel mogelijkheden aangegeven die bijdragen aan duurzame overheidsfinanciën op de lange termijn. In totaal leveren deze veel meer op dan de beoogde bezuiniging van 4 miljard in 2040. Er is dus maar een klein aantal van deze maatregelen nodig om een rechtvaardiger alternatief voor de bezuiniging op de AOW te vinden. Wij willen – ook mede ter voorbereiding op de besluitvorming in de SER – daarover met mensen in gesprek. Inmiddels hebben we via het referendum al vele honderden reacties van individuele leden ontvangen. Een aantal daarvan is in dit boekje verwerkt.

De FNV heeft de verwachting dat het mogelijk is om anderen in de SER met onze argumenten en alternatieven te overtuigen. Al is het zo dat we in de SER net als in de politiek ook mensen met vooringenomen opvatting over de AOW zullen treffen. Daarom gaat de FNV de komende periode ook met werknemers in bedrijven en instellingen in discussie over de AOW en haar alternatieven.

In het verleden heeft de FNV nooit geschroomd om slechte wetten bij te sturen via reparatie in het arbeidsvoorwaardenoverleg. Dat is gelukt bij de verlaging van de WAO-uitkeringen en het is ook gelukt bij het verslepen van het prepensioen.

Wat de FNV betreft hoeft het zover niet te komen. Met een goed SER-advies dat een beter en rechtvaardig alternatief aanreikt aan het kabinet. Om dat traject zo goed mogelijk voor te bereiden wil de FNV mede aan de hand van dit boekje met u als FNV-lid in gesprek. Om samen te werken voor een goede AOW.

Bijlage 1

AOW als basisvoorziening

Nederland heeft een drie pijler pensioensysteem. De AOW gaat in op 65 jaar en bedraagt voor twee samenwonende 65-plussers het netto minimumloon (2 x 50%). Voor een alleenstaande bedraagt de uitkering 70% van het netto minimumloon. Als alles goed gaat, wordt de AOW-uitkering aangepast aan de ontwikkeling van de contractlonen. De AOW wordt op omslagbasis gefinancierd.

Typering van de AOW

De AOW is een volksverzekering, dat wil zeggen dat iedere burger in Nederland aanspraak kan maken op de AOW uitkering. Bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd biedt de AOW bescherming tegen inkomensderving als gevolg van ouderdom. De gedachte hierachter is dat iemand die 65 is geworden, niet langer aan het arbeidsproces deelneemt en om die reden geen inkomen uit arbeid meer heeft. De hoogte van de AOW is niet afhankelijk van het laatstverdiende inkomen, maar van het minimumloon. Daarnaast is het samenlevingsverband van belang. Bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd wordt een vast bedrag uitgekeerd, waarvan de hoogte afhankelijk is van het huishoudtype. Er wordt niet gekeken naar inkomen of vermogen. De AOW is een opbouwverzekering. Ieder jaar dat iemand in Nederland woont tussen zijn 15e en 65e jaar bouwt deze AOW-rechten op. Wie tussen het 15de en 65e jaar altijd in Nederland heeft gewoond, krijgt het volle pensioenbedrag.

Ontstaansgeschiedenis AOW

De eerste socialeverzekeringswet waarin het risico van inkomensderving als gevolg van ouderdom was geregeld, was de Invaliditeitswet (IW). De IW is tot stand gekomen in 1913. Dat de ouderdomsverzekering deel uitmaakte van de IW, kan verklaard worden uit het feit dat ouderdom als een vorm van invaliditeit werd gezien. Wie oud was, was versleten.

De geboden ouderdomsvoorzieningen bleken onvoldoende te zijn. Kort na de Tweede Wereldoorlog kwam daarom de Noodwet Ouderdomsvoorziening tot stand (1947). Bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd konden men een ouderdomsuitkering krijgen. Dit werd wel 'trekken van Drees' genoemd naar de voor deze regeling verantwoordelijke minister Willem Drees. In 1957 werd de Noodwet Ouderdomsverzekering vervangen door de AOW.

Belangrijke wijziging

Een belangrijke wijziging van de AOW vond plaats in 1985. Het recht op een AOW-uitkering werd geïndividualiseerd. Hetzelfde gold voor de verplichting tot premiebetaling. Gehuwde vrouwen hadden vanaf nu een eigen recht op AOW, terwijl zij zelf ook premies gingen betalen. Hiervoor hadden zij geen recht op AOW, behalve in het geval van kostwinnerschap.

Bijlage 2

Nederlands pensioenstelsel in internationale vergelijking

Alle ontwikkelde landen kennen pensioenstelsels. Ondanks alle verschillende stelsels is vergelijking toch vrij goed mogelijk. De pensioenresultaten blijken daarbij verrassenderwijs redelijk met elkaar te sporen. In de afgelopen jaren zijn ook in het buitenland net als in Nederland veel pensioenhervormingen doorgevoerd. Pensioenstelsels zullen steeds moeten worden afgestemd op de maatschappelijk ontwikkelingen zoals die op de arbeidsmarkt en in de demografie.

In alle landen speelt de overheid een belangrijke rol op pensioengebied. In het algemeen kan worden gesteld dat er zonder overheidsbemoediging geen goed pensioenstelsel tot stand komt.

De pensioenleeftijd ligt voor mannen in 22 OESO-landen op 65 jaar, in 4 landen hoger dan 65 jaar. Voor vrouwen ligt in 5 OESO-landen de pensioenleeftijd lager dan voor mannen. 18 OESO-landen kennen bovendien veelal aparte vervroegde pensioenregelingen. Voor Europa gelden soortgelijke verhoudingen. Kortom, in de meeste landen is 65 jaar de norm en 67 jaar de uitzondering.

Er is nergens een aan zware beroepen gerelateerde pensioenleeftijd. Wel hebben soms sectoren een lagere pensioenleeftijd. In een aantal landen kunnen ambtenaren vroeger met pensioen dan werknemers in de marktsector.

In de meeste landen is het wettelijk geregelde ouderdomspensioen gerelateerd aan het verdiende inkomen en aan gewerkte jaren. De AOW met een minimumuitkering gerelateerd aan ingezetenschap wijkt af van wat gebruikelijk is. Deze wettelijke pensioenen worden vrijwel overal (net als bij ons) op omslagbasis gefinancierd. De AOW levert echter wel een veel lagere ouderdomspensioenuitkering dan in andere landen gebruikelijk is. Vroeger werd dat gecompenseerd doordat de niet-werkende partner zonder inkomen ook een uitkering kreeg. Maar tegenwoordig is bijna iedereen tweeverdiener. Ook ten opzichte van het gezinsinkomen is de AOW-uitkering daardoor bijzonder hoog ten opzichte van wat in het buitenland wordt ontvangen. Nederland kent dan ook in vergelijking met de rest van Europa en de rest van de OESO een omvangrijk (dat is verschil 1) kapitaalgedekt (dat is verschil 2) aanvullend pensioen dat op bijna alle werknemers van toepassing is (dat is verschil 3).

De pensioenuitkomsten in Nederland liggen redelijk in lijn met wat elders gebruikelijk is. Voor lager betaalden is het pensioen ten opzichte van het laatstverdiende loon hoger dan voor de hogerbetaalden. Het pensioen wordt sterk beïnvloed door het aantal gewerkte jaren. Het gemiddelde pensioen ligt dikwijls in de buurt van 60 á 70% van het laatstverdiende loon bij een volledige loopbaan in Europa. In de armere OESO-landen, in Japan en in de Angelsaksische landen ligt het pensioen duidelijk op een lager niveau.

De OESO-berekeningen voor Nederland bij een voldienstverband lijken te zijn gemaakt voor een kostwinnersituatie. Voor tweeverdieners ligt het pensioen veel lager.

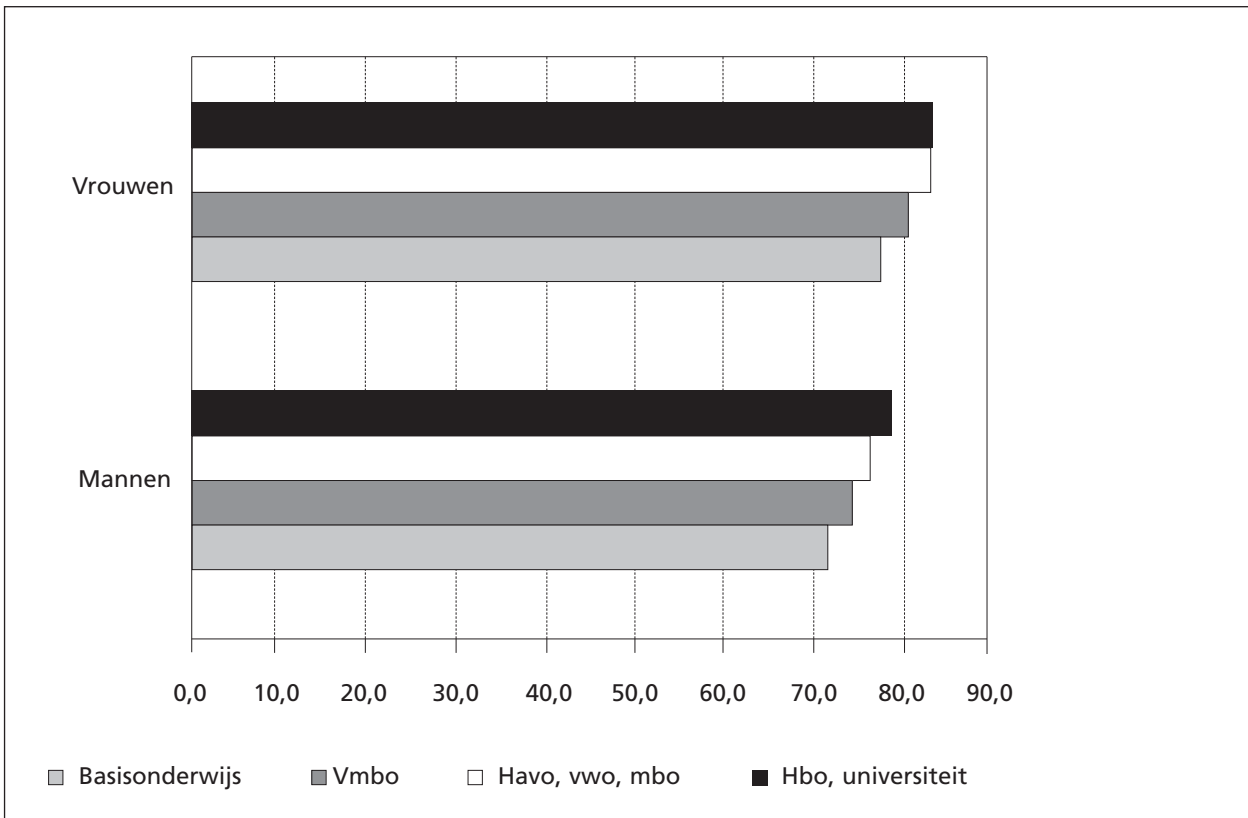
In de internationale vergelijking ligt in Nederland de arbeidsdeelname van 55 tot 65-jarigen inmiddels redelijk op of zelfs boven het Europese gemiddelde. Vanaf midden jaren negentig is er sprake van een bovengemiddelde groei in Nederland. De Scandinavische en de Angelsaksische landen scoren hoger dan Nederland. Al zet Nederland volgens de verwachtingen de inhaalrace wel verder voort in de komende jaren.

De levensverwachting in Nederland ligt net boven het OESO, maar lager dan het EU-gemiddelde. Dit betekent dat onze pensioenperiode eerder korter dan langer is dan in de rest van de vergelijkbare landen. Kortom, deze internationale vergelijking leidt zeker niet tot de conclusie dat we in Nederland qua pensioenleeftijd, qua pensioenresultaat of qua arbeidsparticipatie zodanig uit de pas lopen dat verhoging van de AOW-leeftijd geboden zou zijn. Eerder is het tegendeel het geval.

Bijlage 3

Levensverwachting en gezonde levensverwachting

Levensverwachting

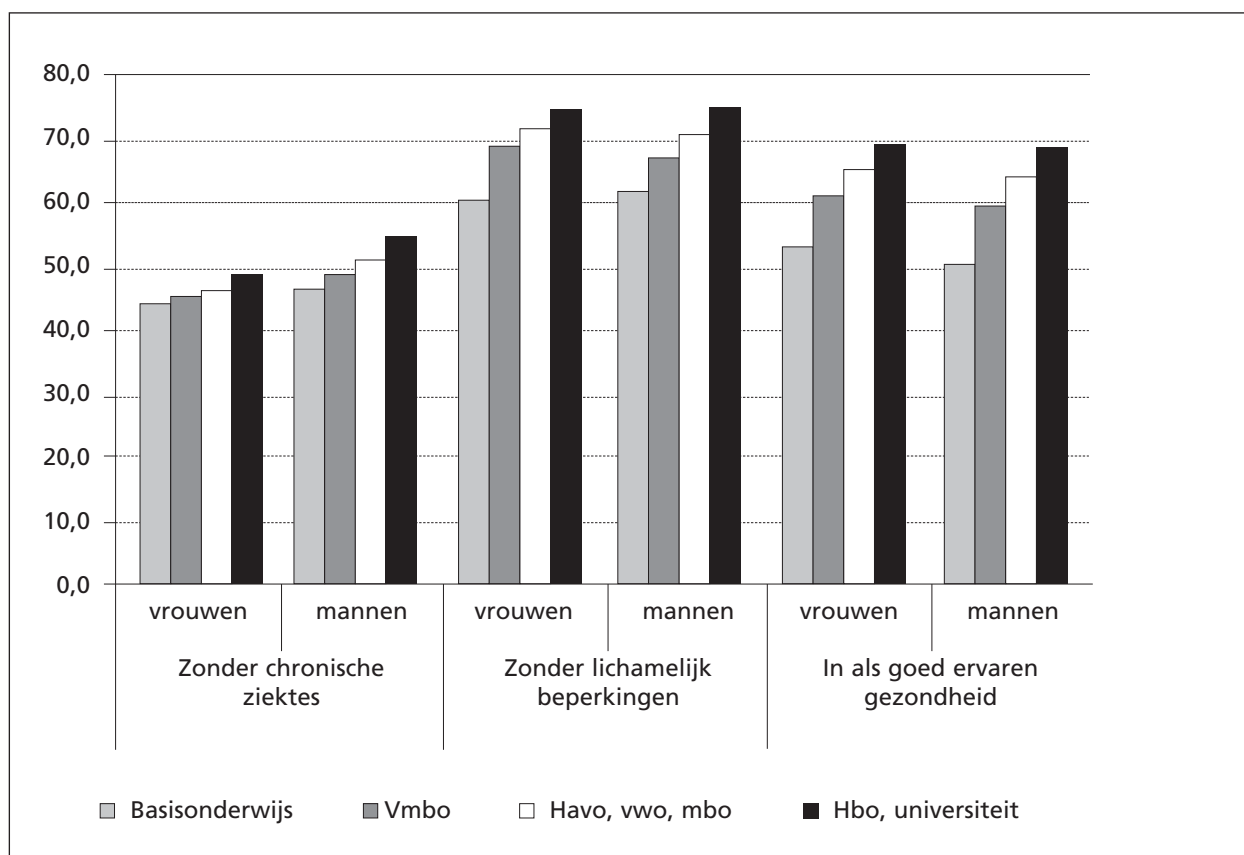

Figuur 1: Levensverwachting bij geboorte, 1997/2005

Hoogopgeleide mensen leven 6 tot 7 jaar langer dan laagopgeleide mensen. Het verschil in het aantal levensjaren waarin mensen de gezondheid als goed ervaren, bedraagt zelfs 16 tot 19 jaar.

De levensverwachting bij geboorte van hoogopgeleide mannen is 79 jaar. Voor laagopgeleide mannen is dat 72 jaar. De verwachte levensduur voor vrouwen is hoger: 84 jaar voor hoogopgeleiden en 78 jaar voor laagopgeleiden.

Gezonde levensverwachting

Figuur 2: Gezonde levensverwachting bij geboorte, 1997/2005

Gezonde levensverwachting korter bij laagopgeleiden

Laagopgeleiden leven niet alleen korter, maar brengen ook minder jaren door in goede gezondheid. Zo is bij mannen met alleen de basisschool de levensverwachting in als goed ervaren gezondheid gemiddeld 50 jaar, terwijl mannen met hoger onderwijs 69 gezonde jaren hebben te verwachten. Ook de levensverwachting zonder lichamelijke beperkingen en de levensverwachting zonder chronische ziektes is bij hoogopgeleiden hoger dan bij laagopgeleiden.

Gezonde levensverwachting vrouwen en mannen gelijk

Hoewel vrouwen naar verwachting ouder worden dan mannen, is hun gezonde levensverwachting vergelijkbaar met die van mannen. Vrouwen brengen dus een groter deel van hun leven door in minder goede gezondheid.

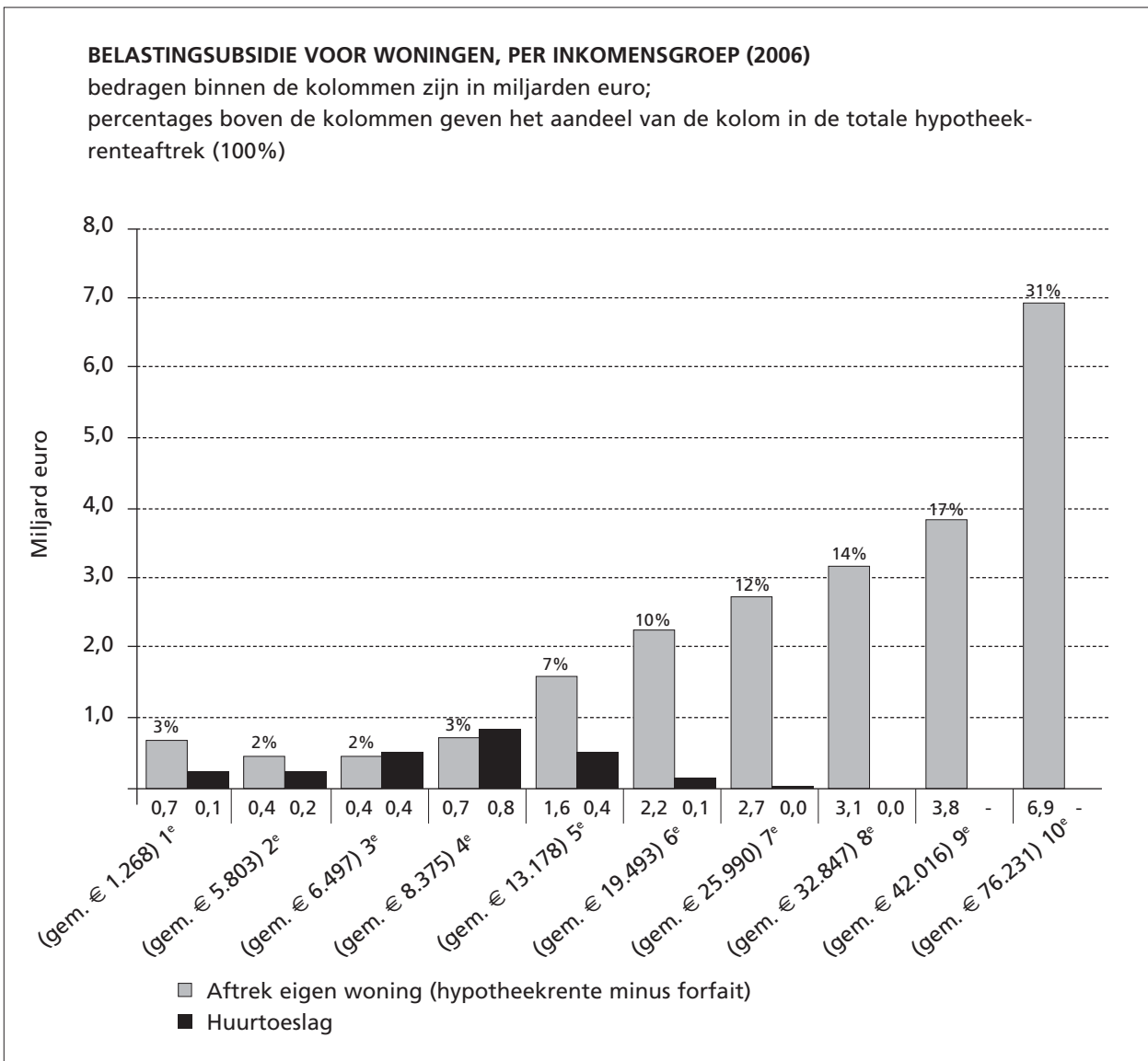
Beperkingen komen snel voor laagopgeleide oudere

Op hogere leeftijd blijven er verschillen in gezonde levensverwachting tussen hoog- en laagopgeleiden bestaan. Laagopgeleide 65-jarigen hebben naar verwachting gemiddeld nog 9 jaar zonder lichamelijke beperkingen, tegen 14 jaren bij hoogopgeleiden. Ook de levensverwachting in als goed ervaren gezondheid en zonder chronische ziektes zijn de lager opgeleide ouderen slechter af dan de hbo'ers en academici.

Bijlage 4

Belastingsubsidie voor woningen

Het ministerie van Financiën heeft de belastingsubsidie voor woningen opgesplitst in zogenaamde 'decielen'. De belastingbetalers worden dan opgedeeld in tien groepen die ieder qua aantal evenveel mensen omvatten: van de mensen met de laagste inkomens (links in de grafiek) tot die met de hoogste inkomens (rechts in de grafiek). Bij iedere groep is aangegeven wat het gemiddelde belastbaar inkomen ervan is. Zo is het gemiddelde belastbaar inkomen in 2006 voor de hoogste groep € 76.231 (waaronder de groep topinkomens). De grafiek toont verschillende woningsubsidies: enerzijds de aftrek voor eigenwoningbezitters (hypotheekrenteaf trek minus het forfait) anderzijds de huurtoeslag die naar (sommige) huurders gaat.

Figuur 3: Belastingsubsidie.

Opvallend is dat de subsidie voor eigen woningen veel hoger is dan voor huurwoningen. De hoogste inkomens profiteren met € 6,9 miljard (31% van het totaal) aanzienlijk meer van de aftrek dan de laagste inkomens die € 0,7 miljard ontvangen (3% van het totaal). De twee hoogste inkomensgroepen (20% hoogste inkomens) samen genieten 48% van de aftrek. Op deze wijze wordt de zogenaamde progressie in het Nederlandse belastingtarief voor een groot deel ongedaan gemaakt. (Bij 'progressieve' belastingen vallen de lage inkomens in een relatief laag netto tarief, en de hoge inkomens in een relatief hoog netto tarief.) De sterkste schouders dragen dus in veel mindere mate de hoogste lasten dan op het eerste gezicht zou lijken.

